

24 Jotailan jutut

Sovio-Sovelius-suvun tiedote n:ro 24 helmikuu 2019

**Sukukokous 3.8.2019
Helsingissä.
Tervetuloa! kts. s. 34**

Hallitus - Styrelse - the Board

Puheenjohtaja
Ordförande
Chairperson

OLLI NYLANDER
Martintie 8
92150 Raahe
puheenjohtaja(at)sovio-
sovelius.com
+358 40 519 8782

Varapuheenjohtaja/sihtööri
Viceordförande / sekreterare
Vice-chairman / secretary

OUTI TASALA
Armas Launiksens katu 5 C 31
02650 Espoo
sihtööri(at)sovio-sovelius.
com

Rahastonhoitaja
Skattmästare
Treasurer

SUSANNA SOVIO-VEIKKOLAINEN
Malitie 2
92120 Raahe
rahastonhoitaja@sovio-
sovelius.com

Jäsen - Medlem - Member: ERKKI HARALA

Varajäsenet - Suppleanter - Substitutes: EVA LINDBLAD, MAARIT SOVIO

TOIMIKUNNAT - KOMMITTÉER - COMMITTEES

Hautainhoitotoimikunta - Gravvårdskommittén - Committee for Maintenance of Family Graves:

hautainhoito@sovio-sovelius.com,

RAIJA INGERTTILÄ (PJ - ORDFÖRANDE - CHAIR), ANNALIISA NYLANDER, ERJA SOVIO, JOHANNA SOVIO

Julkaisutoimikunta - Publikationskommittén - Publications Committee:

Jotailan.Jutut@sovio-sovelius.com

RIITTA HARALA, PIA SOVIO-PYHÄLÄ, PÄR HELENIUS

Internet-toimikunta - Internet-kommitté - Internet committee:

internettoimikunta@sovio-sovelius.com

OLLI NYLANDER, PÄR HELENIUS (SUKUTIETOKANTA - SLÄKTDATABAS - FAMILY DATA BASE),

Sukuyhdistyksen tilinumero on: (IBAN) FI24 1200 3000 0187 62 ja pankki Nordea (BIC: NDEAFIHH)
Hautainhoitorahaston tilinumero on (IBAN) FI74 1200 3000 0190 26 ja pankki Nordea (BIC: NDEAFIHH)

E-mail: info@sovio-sovelius.com

Sisällys

Puheenjohtajalta.....	3	George Pakkalan muistokirjoitus.....	42
Toimitukselta.....	4	Toimituksemme tietoon.....	43
Langin kauppahuone.....	5-9		
Raahen Mamman jalanjäljillä.....	10-13		
Polstiernan hylky.....	14		
Raahelainen isäni, luutnantti Birger Sovio.....	15-18		
Skinnarvikin ratsutilasta.....	18-20		
Matti Sovion muistelut	21-22		
"Kymmenen tikkua" Klaanikouksessa.....	22-26		
Avainviulun rakentaja.....	27-28		
Kalastusmatka "Maailmanloppuun".....	29-31		
Kotiin Namibiasta.....	32-33		
Sukukokousinfo.....	34-35		
Etelän Soviet	36-37		
Raahen Kauppaklubista.....	38-40		
Lang-Franzen-Sovelius-sukuhauta.....	40-41		

Puheenjohtajalta

Taas eletään **sukukokousvuotta**. Kovin kaukaiselta tämä tuntui silloin 2016 Raahessa mutta nyt se aika on taas käsillä. Tällä kertaa kokouspaikkana on Helsinki ja Helsingissä hotelli Presidentti. Tarkemmin sukukokouksesta on kerrottu toisaalla tässä lehdessä.

Sukuyhdistyksen jäsenetuihin kuuluu mm. tämä jäsenlehti, Jotailan Jutut. Sen painettu versio on tähän saakka lähetetty kaikille jäsenmaksunsa maksaneille. Ruotsin- ja englanninkieliset versiot ja toki myös suomenkielisen on voinut lukea yhdistyksen nettisivuilta. Kovasti olin hämmästynyt kun korviini kantautui, että joku jäsen oli närkästynyt saamastaan suomenkielisestä lehdestä, kun saaja itse on muunkielinen. Jopa niin että aikoi erota yhdistyksestä. Todella surullista. Tarkoitus ei todellakaan ole ollut lehden lähettämällä loukata ketään.

Tänä vuonna joka tapauksessa kokeillaan myös ruotsin- ja englanninkielisen painetun lehden tuottamista. Ongelmaksi jää edelleen se, miten kieliversot jaetaan. Tähän mennessä ”muunkielistä” viestintää on toimitettu ns. valistuneen arvauksen perusteella, varmaa tietoa jäsenten haluamista kieliversiosta tai kotikielestä ei ole. Samaa ongelmaan olisi törmätty, jos olisi aikaisemmin yritetty jättää suomenkieliset lehdet lähettämättä ei-suomenkielisille. Nettijulkaisussa tämä luonnollisesti ei ole ongelma.

Jos siis sait ”vääränkielisen” lehden, ole ystävällinen ja ilmoita asiasta hallitukselle tai lehden toimitukselle niin korjataan asia jäsenrekisteriin. (Toivottavasti löysit tämän kohdan oman kielisestäsi nettiversiosta.)

Käännöstyö on vuosittainen valtava urakka, jonka tekevät lehden toimituskunta ja sukulaiset vapaaehtoistyönä. Yritetään kiitokseksi hyödyntää työn tuloksia parhaalla mahdollisella tavalla.

Sukukokouskutsu on tähän saakka pyritty lähettämään kaikille sukulaisille. Nyt, ennen kaikkea uusien EU:n tietosuojasäätöjen (GDPR) vuoksi, emme enää voi ylläpitää sellaista yleistä osoiterekisteriä, vaan rekisterissämme on ainoastaan sukuyhdistyksen jäsenten tiedot. Rekisteristä myös poistetaan vuosittain ne henkilöt, jotka eivät ole maksaneet jäsenmaksuaan kahteen peräkkäiseen vuoteen. Sen vuoksi olisi ensiarvoisen tärkeää, että välittäisitte tietoa sukukokouksesta myös niille tuntemillenne sukulaisille, jotka ehkä eivät ole sukuyhdistyksen jäseniä.

Sukukokoukseen ovat lämpimästi tervetulleita kaikki sukulaiset. Riippumatta yhdistyksen jäsenyydestä.

Tapaamisiin sukukokouksessa

Olli

JOTAILAN JUTUT 24

ISSN 2323-6280

JULKAISIJA: SOVIO-SOVELIUS-SUVUN SUKUYHDISTYS RY. REK.NRO 181.890

TOIMITUS: Riitta Harala, päätoimittaja, Pia Sovio-Pyhälä, toimittaja, Pär Helenius, taitto.

KANNEN KUVA: Sovio-Soveliussuvun sukupuu. Tekijä on taidemaalari Conrad Sovelius (1834-1904). Hän teki useampia koristeellisia sukupuita, tämä sukupuu on vuodelta 1898. Siinä kuvastuvat suvun toimialat, maanviljely, merenkulku ja kauppa. Kuva: Olli Nylander

TAKAKANSI: Langin ns. alakartanorakennus. Kuva: Olli Nylander

Jotailan jutut on julkaistu myös ruotsin- ja englanninkielisenä ja se löytyy myös sukuyhdistyksemme nettisivuilta osoitteessa: <http://sovio-sovelius.com/jotailan-jutut/>, <http://sovio-sovelius.com/jotailan-jutut-slaktbulletin/> tai <http://sovio-sovelius.com/jotailan-jutut-in-english/>

Näin vuodenvaihteen jälkeen on usein tapana katsoa taaksepäin menneeseen vuoteen ja arvioida sitä ja toisaalta tulevaan vuoteen, josko edellisestä vuodesta olisi jotain opittavissa. Täytyy todeta, että mielenkiintoinen ja varsinkin syyspuolella melko työllistävä Jotailan Juttujen toimitaminen on taas ollut. Samalla se on ollut ainakin omalta kannaltani todella antoisa ja sivistävä. Sen myötä on tullut perehdyttyä Sovio-Soveliussuvun historiaan ja nykyhetkeen ja samalla yleisemminkin historiaan aivan toisella tavalla kuin kouluajoilta historian tunneilta muistan. Historia ei todellakaan ollut lempiaineeni. Monet asiat ovat loksahaneet kohdalleen Suomen ja maailmankin historiaan vasta suvun historian henkilöiden kautta. Suositellen tällaista tutkimusmatkaa muillekin.

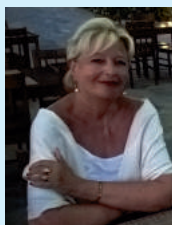
Tässä numerossa olemme jälleen syventyneet sekä suvun historiaan että sen jäsenten tämän hetken elämään eri puolilla maailmaa. Langin kauppahuoneen historia kietoutuu vahvasti suvun vaiheisiin monessa polvessa. Pia Sovio-Pyhälä historioitsijana on laatinut lehteen kattavan kuvauksen kauppahuoneen historiasta. Pia on koonnut myös artikkelin isänsä Birger Sovion sotakokemuksista 2. maailmansodan aikana. Itse olen ollut laatimassa juttua Ellen Sovion lapsuudenympäristöstä Lyypekissä. Skinnarvikin kartanon omistajuus on myös ollut Soveliuksilla. Rainer Berndes on koonnut tiedot kartanon omistajuudesta sukupolvea toiseen. Olemme saaneet myös Kanadassa asuvan, 97-vuotiaan Matti Sovion poikansa Ollin suostuttelemana muistelevaan lapsuuttaan Raahessa 1920-30-luvulla. Suvun jäsenten tämän hetken elämästä olemme saaneet tähän lehteen juttuja Suomen lisäksi USAsta, Namibiasta ja Ruotsista. Aiheet liikkuvat laajalle heidän harrastuksistaan sukutapaamisiin ym. Mielestäni olemme saaneet aikaan mielenkiin-

toisen kokonaisuuden.

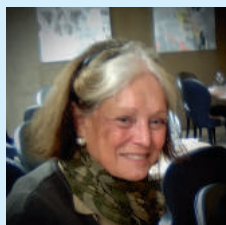
Lehden tekeminen on mitä suurimmassa määrin yhteistyötä sekä toimituksen kesken että kirjoittajien ja juttujen teossa avustavien välillä. Kiitän tässä yhteydessä puolestani toimitusta Pia Sovio-Pyhälää ja Pär Heleniusta sekä kaikkia lehteen kirjoittaneita, kääntäjiä, valokuvaajia sekä lehden painattamiseen ja jakeluun osallistuneita.

Olemme pyrkineet sisällyttämään lehteen laajasti sukua koskevia juttuja. Toimituksemme koostuu kuitenkin Fredrik Oscar Soveliuksen sukuhaaran jäsenistä ja siksi myös tämän sukuhaaran tarinoita on helppompaa saada, sillä harvaa juttuahan lehteen tarjotaan. Juttujen saanti perustuu hyvin pitkälle toimituksen tietämykseen sukulaisten tekemisistä ja historiasta, jota sitäkin on toimituksella laajasti, mutta jotta palvelisimme paremmin koko Sovio-Soveliussuvun jäseniä, olisimme todella iloisia, jos saisimme yhteydenottoja ja juttutarjouksia tai -vihjeitä laajalti suvun jäseniltä. Teemme mielellään myös haastatteluja kunhan saamme vihjeen mileenkiintoisesta haastateltavasta ja aiheesta,

Kuten puheenjohtajamme puheenvuorossaan edellisellä sivulla mainitsi, meillä on tänä vuonna sukukokous 3.8. Helsingissä. Kokouksen ja yhdessäolon lisäksi tilaisuus on mainio mahdollisuus tulla tarjoamaan/ehdottamaan juttuja seuraavaan Jotailan juttujen numeroon. Toimitus tulee olemaan edustettuna paikalla eli ottakaa rohkeasti yhteyttä juttuaiheiden tiimoilta vaikka kokouksen yhteydessä. Seuraavaa Jotailan juttujen numeroa työstimme lähinnä syksyn aikana eli jos sinulla on juttuidea, jutun ehtii laatia sukukokouksen jälkeen syksyn kuluessa. Ollaan yhteydessä!

Riitta Harala

Pia Sovio-Pyhälä

Pär Helenius

Langin kauppahuoneen nimi säilyi omistajan- vaihdoista huolimatta 161 vuotta

Koonnut: Pia Sovio-Pyhälä (T290)

Vuonna 1810 yli puolet Raahen kaupungista paloi ja kaupunki sai uudessa asemakaavassa uuden torin kaupungin keskisteeseen. Torin nimi oli aluksi Uusitori, myöhemmin Pekkatori. Tori noudattaa Suomessa harvinaista vanhaa umpikulmaisen torin kaavaa, josta professori Henrik Lilius kirjoitti väitöskirjansa. Raahessa on Pekkatorin laidalla tai läheisyydessä useita sukumme omistuksessa olleita taloja. Rakennuksista ovat kirjoittaneet mm. Eero Sovelius-Sovio sukukirjoissaan sekä taidehistorioitsija Raija-Liisa Heinonen, o.s. Sovio (T235) ¹⁾. Sukumme on omistanut myös Langin kauppahuoneen talot, joita nykyiset omistajat Piia Vähäsalo ja Pasi Siipola ovat entisöineet ja perustaneet niihin kahvilan, puodin ja majatalon (katso takakannen kuva ja kuvateksti).

Vasemmalla Langin talo (valm. vuonna 1812), oikealla ns. alakartanorakennus (valm. vuonna 1816). Kuva: Olli Nylander

Langin kauppahuoneen omistussuh- teista

Langit olivat Soveliusten rinnalla Raahen merkittävimpiä kauppiaita ja laivanvarustajia 1700- ja 1800-lukujen vaihteessa. Johan Lang oli perustanut kauppahuoneen v. 1786. Myös tämä kauppahuone vahvisti "sopivilla" naimakaupoilla tärkeitä sosiaalisia ja taloudellisia verkostoja. Langin kauppahuoneelle kävi kuten monessa muusakin aikakauden liikeyrityksessä: "omaisuus perittiin isältä, ei äidiltä, peritystä omaisuudesta huolehti aina mies, oli se sitten isä, aviomies tai poika, ei koskaan äiti, vaimo tai tytär".

Oululaisesta kauppiasperheestä Raahen muuttanut **Zachris Franzén** (1787-1852)

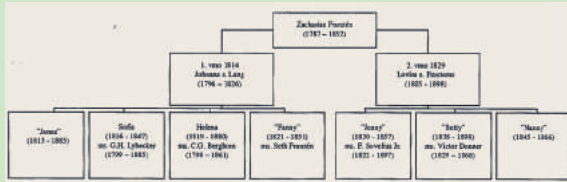
Zachris Franzen

Kuva: Pia Sovio-Pyhälän arkistot

tuli Johan Langin liikkeeseen kirjanpitäjäksi ja v. 1814 nai raatimies Langin kolmesta tyttärestä keskimmäisen **Johanna Gustavan** (1796-1826). Isä Johanin kuoltua v. 1823 Zachris kauppahuoneen tuntevana ja hyvin verkostoituneena peri liikkeen ja tontit rakennuksineen. Vaikka valta Langin talossa siirtyi jo appiukon kuoleman jälkeen vävyllle, tämä säilytti kauppahuoneen toiminnan Johan Lang. Zachris kasvatti kauppahuoneen entistä suuremmaksi ja laajensi myös omia liikeyrityksiään mm. ostamalla ruukkeja. Langin kauppahuone jatkoi toimintaansa samassa paikassa ja perhe asui kauppahuoneen päärakennuksessa. Johanna Gustava synnytti kolme tytärtä: Helenan, Sofian ja Charlottan (Fanny), sekä pojan Johanin eli Jannen. Johanna Gustava kuoli v. 1826 ja v. 1829 Zachris otti vaimokseen itseään 18 vuotta nuoremman Ilmajoen rovastin Erik Frosteruksen tyttären **Lovisa Eleonoran**. Lovisan isä oli leskeksi jäätyään mennyt naimisiin Zachriksen sisaren Johanna Margareta Franzénin kanssa. Lovisa oli siis Zachriksen sisaren tytärpuoli. Myös Lovisa ja Zachris saivat kolme tytärtä: Jennyn (Johanna Margareta), Bettyn (Lovisa Elisabeth), ja Nannyn (Anna Maria Christina).

Kun patriarkka Franzén kuoli v. 1852, hän jätti perillisiä kahdesta avioliitosta, valtavan omaisuuden ja koko joukon ongelmia. J. Langin kauppahuone oli yksi Suomen suurimmista Krimin sodan (1855) aattona ja sen perinnön pohjalta luotiin keskeisellä tavalla suomalaisen merenkulun toimintaedellytyksiä vuosikymmeniksi eteenpäin.²⁾

Hankala ja pitkä perinnönjako-operaatio

Zachris Franzénin vaimot ja perilliset

Kuva: Jari Ojalan tutkimus²⁾

Kauppaneuvoksen ainoasta pojasta, alkoholisoituneesta, mieleltään järkkyyneestä sekä holhouksenalaisesta Jannesta ei ollut liiketoiminnan jatkajaksi. Ensimmäisestä avioliitosta oli elossa tytär Helena. Kaikki lapsenlapset olivat alaikäisiä. Kauppaneuvoksella oli neljä vävyä: Oululainen assessor **Carl Gustaf "Calle" Bergbom** (1798-1861) nai v.1843 Helenan ja Helsingissä asuva everstiluutnantti **Georg Henrik Lybecker** (1799-1885) tytär Sofian. Callella oli kiinnostusta liiketoimiin, mutta Lybeckerin Sofia-vaimo oli perinnönjaon aikoihin jo kuollut ja perillisiä olivat alaikäiset tyttäret Fanny Georgia ja Jenny, joiden etuja hän valvoi. Kolmas vävy **Seth Franzén** asui Ruotsissa. Myös hänen vaimonsa Charlotta (Fanny) oli kuollut ja hän vastasi poikansa Fransin osuudesta. Seth oli kauppias ja sopiva kauppahuoneen jatkaja. Sukusiteitäkin oli kahta kautta: hänen isänsä oli kauppaneuvoksen vanhin veli piispa **Frans Mikael Franzén** ja hänen vaimonsa oli kauppaneuvoksen tytär ja samalla serkku. Sethillä oli appensa Zachriksen kanssa liiketoimia, mutta ne vähenivät kun Langin kauppahuone siirtyi perikunnalle. Toisesta avioliitosta syntyneet tyttäret asuivat Raahessa, mutta kaksi nuorinta olivat vielä alaikäisiä. Tyttäristä vanhin Johanna Margareta (Jenny) oli avioitunut v. 1850 Langin kauppahuoneen kirjanpitäjän **Fredrik Fredriksson Soveliuksen (T216)** kanssa. Soveliusten ja Langin kauppahuoneiden omistajien lasten liitto oli merkkitapaus Raahessa. Fredrik oli 30-vuotias kauppaneuvos Franzénin kuollessa.

Raahelaiset näkivät Fredrik Sovelius nuoremman Langin kauppahuoneen johtajana ja jo 1852 hänet nimitettiin appensa seuraajana Ruotsin ja Norjan varakonsuliksi. Myös perikunta katsoi, että Fredrik oli sopivin hoitamaan kuolinpesän käytännön liiketoimia. Muutaman kerran tarvittiin leskirouvan arvovaltaa. Calle Bergbom ei kuitenkaan ollut lainkaan vakuuttunut Fredrikin taidoista hallita appiukon jättämää valtavaa omaisuutta. Käytännön harjoittelun kautta kokemusta saanut Fredrik puolestaan ei arvostanut kouluja käynnyttä Bergbomia. Erimielisyydet jatkuivat ruukkien omistuksesta olihan Franzénista tullut

Johanna Margareta (Jenny) ja Fredrik Sovelius. Kuva: Pia Sovio-Pyhälän arkistot

Pohjois-Suomen merkittävin raudanvalmistaja hankittuaan Salahmin ja Jyrkänkosken ruukit sekä perustettuaan Vesikosken rautaruukin Pyhäjoelle 1820-30-luvuilla. Jyrkänkoski myytiin 1853 ja Vesikosken ruukki kolme vuotta myöhemmin. Salahmin ruukin myynti oli ongelmana, koska kauppaneuvos oli v. 1849 nostonut leskirouvan perintöosuutta sekä määrännyt hänelle lisäksi kolmanneksen Salahmin ruukista. Fredrik hankki kuitenkin Langin kauppahuoneen huutokaupoissa myynnissä ollutta omaisuutta itselleen. Sahojen omistuksesta syntynyt sopu rakensi luottamusta Bergbomin ja Fredrikin välille. Onni onnettomuudessa oli perikunnan kiivas halu myydä laivat vuotta ennen Krimin sodan syttymistä v. 1854. Useita aluksia saatiin myytyä, mutta moni jäi vielä odottamaan uutta omistajaansa. Sota sotki entisestään perikunnan liiketoimia ja omaisuuden myyntiä.

Leskirouva Lovisa Franzén, s. Frosterus

Leskirouva Lovisalla oli miehensä kanssa tekemänsä testamentin mukaan enemmän oikeuksia pesän suhteen kuin muilla perillisillä ja myös muita etuoikeuksia. Avioehdon mukaan hänen osuutensa oli kolmannes toiminimen koko omaisuudesta sekä kertakorvauksena summa, jonka hän oli tuonut myötäjäisenä. Hänellä oli myös talon asiakirjojen nimenkirjoitusoikeus. Lisäksi avioehtoa oli kolme vuotta aiemmin tehdyssä testamentissa parannettu, mistä aiheutui ongelmia perillisten kesken. Lovisa halusi kuitenkin siirtyä syrjään liiketoi-

Lovisa Eleanora Franzen (s. Frosterus)
Kuva: Pia Sovio-Pyhälän arkistot

mista. Fredrik osti anoppinsa sekä vaimonsa sisarten Bettyn ja Nannyn perintöosuudet liiketoimista. Lisäksi hän valvoi lankonsa Janne Franzénin osuutta. Lovisa Franzén tyttarineen halusi fyysisesti pois Langin kauppiastalosta. Hänelle sekä naimattomille tyttärille Bettylle ja Nannylle korjattiin kiireellä perheen omistamaa taloa Langin talon tuntumasta Brahenkatu 14-16, minne he muuttivat joulukuussa v. 1852. Kauppaneuvoksetar Lovisa eli miehensä kuoleman jälkeen vielä 46 vuotta Raahessa ja vietti 1870-luvun puoliväliin kesiä Salahmin ruukilla. Nuorin tytär Nanny avioitui A.W. Lagerborgin kanssa ja kuoli lapsivuoteeseen v. 1866. Vanhin tytär Betty oli v. 1860 avioitunut kokkolalaisen kauppiaan Gustaf Victor Donnerin kanssa, mutta jäätyään jo 1868 leskeksi, hän muutti äitinsä luo Raaheen. Sekä Lovisa että tämän tytär Betty kuolivat v. 1898.

Langin kauppahuone Soveliuksille

Fredrik Fredriksson Sovelius oli vävyistä se, joka tunsu kauppahuoneen parhaiten. Hän oli lisäksi hyvin verkostoitunut ja ollut harjoittelijana yhden silloisen Suomen merkittävimmän teollisuuden harjoittajan Johan Jakob Julinin omistamassa Fiskarsin ruukin toimistossa. Julinin ensimmäinen vaimo oli Zachris Franzénin sisarpuoli.³⁾ Fredrik johti Langin toiminimeä kauppaneuvoksen kuolemasta lähtien aluksi perikunnan nimissä ja käytti Langin kauppahuoneen nimeä myös omassa kirjeenvaihdossa. Langin kauppahuoneen taloon hän oli muuttanut perheineen heti appiukkonsa kuoltua. Vaimon perintöosuus oli suuri, ja jo yksinään riittävä laajankin liiketoiminnan alkupääomaksi. Myös Fredrikillä pääomia oli omasta takaa isänperintönä sekä liiketoimia myös veljiensä hallinnoimassa **Fredrik Sovelius & Co** kauppahuoneessa. Valtavan perinnön perinnönjako kesti seitsemän vuotta ja Fredrik saattoi vihdoin maaliskuun lopussa 1859 kirjoittaa tärkeimmille raha-asioitaan hoitaville liikekumppaneille ottaneensa Johan Langin toiminimen liiketoimet haltuunsa.

Ennenkuin perinnönjako oli selvä, Fredrikin vaimo Jenny kuoli lapsivuoteeseen v. 1857. Pariskunnan lapsista ensimmäinen, **Frans Fredrik** oli kuollut 1 ½ vuotiaana v. 1852. Pojista **Fredrik Oscar** syntyi v. 1855 (T217) ja äitinsä kuolemaan johtaneessa synnytyksessä eloon jäänyt **Georg Fredriksson** v. 1857 (T341). Vuonna 1853 syntynyt tytär **Fanny Katarina Lovisa Sovelius** eli naimattomana Raahessa ja kuoli v. 1884.

Vanhemmasta pojasta Fredrik Oscarista kasvatetaan Langin kauppahuoneen patruunaa

Lähistöllä asuvista anopista ja kälyistä tuli tärkeä tuki Fredrikin äidittömiksi jääneiden lasten kasvatuksessa. Jo kesällä 1858 kauppaneuvoksetar Franzén matkusti vävynsä konsuli Soveliuksen sekä yskivän ja kuumeisen 3-vuotiaan tyttärenpoikansa Fredrik Oscarin kanssa Saksan Elmsiin keuhkotautiin erikoistuneeseen kylpylään. Samalla matkalla poikettiin kauppahuoneen agenttien luo.⁴⁾ Fredrik Oscarin aikuistuttua Fredrik lähetti hänet harjoittelijaksi mm. kauppahuoneen Marseillessa olevaan agenttuuriliikkeeseen. Hänelle löytyi myös voimakastahtoinen ja

edustava vaimo, Saloisten rovastin Edvard Borgin tytär Rosa. Rosa oli jopa lähetetty ennen naimisiin menoa "etikettikouluun" Sveitsiin. Kaikesta päätellen Lovisalla oli

Rosa ja Fredrik Oscar Sovelius
Kuva: Pia Sovio-Pyhälän arkistot

sormensa pelissä tämän naimakaupan järjestelyissä. **Rosa Borg ja Fredrik Oscar Sovelius** vihittiin 24 heinäkuuta 1877. Fredrik Oscar oli saanut porvarioikeudet v. 1875. Hän harjoitti maakauppaa sekä viennin- että tuontikauppaa. Isä Fredrik oli jo v. 1893 osittain antanut Langin kauppahuoneen vanhemmalle pojalleen. Hän halusi hoitaa perintöasiat kuntoon, sillä oltuaan 40 vuotta leskenä hän oli löytänyt uuden vaimon, itseään 18 vuotta nuoremman ruotsinmaalaisen **Ebba Katinka Ljungrenin**. Ebba oli tullut Fredrikin sokeutuneen källyn Betty Donnerin seuraneidiksi. Ebba ehti synnyttää Fredrikille vielä kolme lasta ennen tämän kuolemaa v. 1897. Kauppahuoneen johtoon **Fredrik Oscar** tuli vasta v. 1894, mutta kuoli keuhkotautiin jo v. 1896.

Viimeiset Langin kauppahuoneen omistajat

Rosa Sovelius synnytti Fredrik Oscarille viisi poikaa, joista yksi kuoli lapsena. Langin toiminimi jäi viideksi vuodeksi Fredrik Oscarin vaimon **Rosa Soveliuksen s. Borg** hoidettavaksi, kunnes vanhin pojista Bertil Sovelius (vuodesta 1906 Sovio) (**T218**) tuli täysi-ikäiseksi ja liikkeen johtajaksi v. 1903. Hän oli edellisenä vuonna mennyt naimisiin lyypekkiläisen **Ellen Brattströmin** kanssa. Ellen oli ruotsalais-saksalaisen tukkukauppiaan Paul Bratt-

strömin ja hänen vaimonsa Adelen (s. Rein) tytär. Adelen isä oli raahelainen kauppias ja laivanvarustaja **Johan Gustaf Rein**, joka oli tehnyt paljon yhteistyötä Fredrik Soveliuksen kanssa mm. Zachris Franzenin perikuntaan kuuluvien, kauppahuoneen alaikäisten tyttärien holhoojana ja kauppahuoneen alusten osaomistajana. Myös Fredrik Oscarin nuorin poika **Jarl Sovio (T311)** oli muutaman vuoden osakkaana kauppahuoneessa, mutta siirtyi v. 1917 maanviljelijäksi. Hän kaatui sodassa v. 1940.

1930-luvun alku oli maailmalla lama-aikaa, jota Suomessa kutsuttiin pula-ajaksi. Raahessa vaikutti tuolloin enää yksi vanhoista kauppahuoneista, toiminimi J. Lang & Co. Kauppahuone oli antanut pienille maalaiskaupoille tavaraa velaksi. Liikkeet tekivät konkurssia eivätkä pystyneet maksamaan pääliikkeelle velkojaan takaisin. Yhtiökokouksessaan 28.6.1933 johtokunta teki päätöksen Langin kauppaliikkeen lakkauttamisesta. Vähittäiskauppatoiminta päättyi v. 1936, ja samana vuonna päättyi myös noin 300 vuotta kestänyt Soveliusten liiketoimi Raahessa. Viimeinen omistaja Bertil Sovio kuoli samana vuonna.

Ellen ja Bertil Sovio
Kuva: Haralan perheen arkistot

Lähteet:

1) Henrik Lilius : *Der Pekkatori in Raah.* Studien über einen eckverschlossenen platz und seine gebäudetypen. Suomen muinaismuistoyhdistyksen aikakauskirja nro 65, v. 1967.

Raija-Liisa Heinonen: *Sovio-Soveliusten rakennuksia Raahessa*, v. 1977 (moniste)

Eero Sovelius-Sovion sukkirjat sekä Jotailan jutut (artikkelit rakennuksista).

Kirsti Vähäkangas: Raahelainen 22.4.2017, 7.4.2018.

2) *Langin kauppuhuneen vaiheista sekä kauppaneuvos Franzénin pesänselvityksestä on professori Jari Ojalan v. 2002 ilmestynyt erinomainen tutkimus nimeltä "Patriarkan kuolema" teoksessa Arjen valta. Suomalaisen yhteiskunnan patriarkaalinen järjestys myöhäiskeskialjalta teollistumisen kynnykselle (v. 1450-1860). toim. Piia Einonen & Petri Karonen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2002.*

3) Zachris Franzénin äiti Helena Franzén, s. Schuln oli leskeksi jäätyään mennyt naimisiin oululaisen kauppiaan Lars Henrik Keckmannin kanssa ja sai tästä avioliitosta tyttären ja kaksi poikaa. Julinin ensimmäinen vaimo Elisabeth Catharina "Lise" s. Keckman oli siis Zachris Franzénin sisarpuoli.

4) Jotailan jutut nro 20/2015 parantolamatkasta Elmsiin. Mainittakoon, että myös Rosa matkusti poikiensa kanssa Euroopan johtaviin keuhkotautiparantoloihin, jossa pojat tutkittiin. Heistä ainoastaan Tor Sovelius (v. 1906 Sovio) sairasti vakavammin ja jäi hoitoon Sveitsiin, ja kuoli lopulta tuberkuloosiin v. 1934. Toiseksi vanhin Fredrik Wilhelm kuoli v.1906 umpisuolenleikkauksen jälkeisiin komplikaatioihin Italiassa.

Langin talo ja ns.alakartanorakennus. Kuva: Olli Nylander

Raahen Mamman jalanjäljillä Lyypekissä

Riitta ja Erkki Harala (T279)

Raahen Mamma Magda Ellen Sovio (o.s.Brattström) (T218) syntyi vuonna 1883 varakkaaseen lyypekkiläiseen kauppiassukuun saksalaisruotsalaissyntyisen isän Paul Brattströmin ja suomalaisyntyisen, Raahesta kotoisin olleen äidin Adele (os. Rein) Brattströmin keskimmäisenä lapsena. Vanhempi sisar Anne Marie oli Elleniä kaksi vuotta vanhempi. Kaksi vuotta nuorempi sisar Gertrud kuoli vain vuoden ikäisenä.

Paul Brattströmin isä Marcellus Brattström omisti yhdessä Heinrich Wilhelm Haltermannin kanssa menestyvän tukkukauppa-liikkeen Haltermann & Brattströmin. Liike sijaitsi keskellä Lyypekin vanhaakaupunkia. Tukkukaupan toimialana oli pohjoismaiset tuotteet, rauta-, lyhyt- ja siirtomaatavarat (Keltikangas 2015). Liike siirtyi Heinrich Haltermannin kuoltua Marcellus Brattströmille ja hänenkin kuoltuaan hänen pojilleen Carl Alfred ja Paul Brattströmille. Paul kuoli vain 37 vuotiaana vuonna 1890, jolloin liike siirtyi yksin Alfredille.

Anne-Marie ja Ellen Brattström Lyypekissä
Kuva: Haralan perheen arkistot

Myös Ellen ja Anne Marie Brattströmin äiti Adele kuoli hyvin varhain. Vain 7-vuotiaana täysin orvoksi jäänyt Ellen ja muutaman vuoden vanhempi Anne Marie kasvoivat vanhempiensa kuoleman jälkeen isänsä veljen Alfred Brattströmin perheessä, jossa varttui myös useita tyttöjen serkkuja. Brattströmit asuivat Lyypekin Burgfeldin kaupunginosassa lähellä vanhankaupungin Burgtor-porttia.

Ellenillä ja Anne Mariella oli yhteyksiä Raahen raahelaissyntyisen äitinsä kautta. Tytöt vierailivat tapaamassa mummoaan Helene Reiniä Raahessa ja jollain tällaisella matkalla Ellen lienee tavannut Bertil Sovion. Tämä tutustuminen johti sitten avioliittoon vuonna 1902 ja muuttoon Raahen Ellenin ollessa 19-vuotias. (Keltikangas 2015). Esikoinen Johan (Jussi) syntyi seuraavana vuonna. Perhe kasvoi 18 vuoden aikana 11 lapsella. Sisarusarjan toiseksi vanhimman, Paul (Paukka) Sovion muistelusten (Sovio 1993) mukaan Mamman lapsuudesta ja nuoruudesta Saksassa ei perheessä juuri puhuttu. Suuren lapsilauman hoitamiseen lasten ollessa pieniä meni kaikki aika ja myöhemminkin lasten jo lennettyä pesästä heistä ja heidän perheistään huolehtiminen oli niin keskeistä, että kertomukset nuoruuden ajoista jäivät vähäisiksi. Parina kesänä Mamma pistäytyi kuitenkin Saksassa tapaamassa sisartaan Anne Marieta ja muita sukulaisiaan. Isomat pojat Jussi ja Paukka pääsivät tällöin mukaan. Anne Marie kävi myös vierailulla Raahessa tyttärineen. Kerran heistä vanhempi Sigrid vietti koko kesän Sovioiden ”kesämajalla” Bellevuessa. Myös sukulaispoika Hansjörg ja Viipurissa liikemiehenä vaikuttanut ’Onkel’ Marcellus vierailivat Raahessa.

Matka Lyypekkiin

Ajatus lähteä tutkimaan Raahen Mamman jalanjälkiä Lyypekkiin oli itänyt muutamien Mamman lastenlasten mielessä jo kauan. Mamma ei ollut kertonut paljon vaiheistaan ja sukulaisistaan Lyypekissä eivätkä lapsenlapsetkaan olleet kyselleet häneltä tai vanhemmiltaan näistä. Toki jonkin verran valokuvia oli Saksan sukulaisista. Niistäkin kaikkia henkilöitä oli vaikea tunnistaa. Useat meistä olivat myös lukeneet Thomas

Mannin Nobel-palkitun Buddenbrookiteoksen, joka kuvaa Mannin oman suvun lisäksi myös muiden lyypekiläisten porvaris- ja kauppiassukujen vaiheita ja miljöötä, jossa nämä toimivat. Tiedettiin myös, että Thomas Mann oli vierailut usein Brattsrömeillä ja saanut mahdollisesti vaikutteita romaaniinsa myös sieltä.

Lopullisen sysäyksen Lyypekin matkaan antoi tyttäremme Erika keväällä 2017, kun hän kävi iltapäiväkahvilla luonamme ja inostui matkasta. Matka toteutettiin lopulta 10.-13.5.2018. Helatorstaina meitä lähti Suomesta matkaan Erkki, Riitta, Erika ja Susanna Harala sekä Tuula Moilanen. Etelä-Saksasta tulivat lisäksi Ulla Tillmanns, Heinrich Söllner ja Ina-Maija Tillmanns. Ulalla Saksassa asuvana oli ollut eniten yhteyksiä saksalaisiin sukulaisiin. Myös Tuulan isä Paukka Sovio oli aikanaan pitänyt tiivistä yhteyttä sukulaisiin Saksassa. Ulla ja Tuula sekä Tuulan vanhempi sisar Raija-Liisa olivat myös kouluaikoinaan vierailleet sukulaisten luona Lyypekissä ja Berliinissä.

Seurueemme Brattströmin talon edustalla, vasemmalta Erkki Harala, Susanna Harala, Riitta Harala, Ulla Tillmanns, Nils Boettcher, Erika Harala, Tuula Moilanen, Ina-Maija Tillmanns ja Hinrich Wehrmann
Kuva: Heinrich Söllner

Ulla oli etukäteen viestitellyt Mamman serkun Hedvigin lastenlasten, kahdeksankymmppisten Nils Boettcherin ja Hinrich Wehrmannin kanssa, jotka valmistelivat matkaamme esim. lähettämällä valokuvia ja erilaisia internet-linkkejä suvun henkilöistä ja heidän vaiheistaan. Nils ja Hinrich opastivat myös ensimmäisenä päivänä meitä katsomaan sukuun liittyviä rakennuksia.

Olimme sopineet Nilsin ja Hinrichin kanssa, että tapaamme saapumispäivänämme Burgfeldin kaupunginosassa Cafe Steinhusen-nimisessä kahvilassa. Ajankohtaan ajoittui sattumalta voimakas ukkoskuuro, joka 80 kilometrin päässä sijaitsevassa Hampurissa aiheutti jopa maanvyöryjä runsaan sateen takia. Valtavien kakkupalojen ja kahvin jälkeen, sateen vähän tauottua pääsimme kuitenkin mukavasti katsomaan lähellä kahvilaa Am Burgfeld 4:ssä sijaitsevaa Brattströmin taloa, jossa Mamma asui lapsuusvuotensa. Talo on hyvin kaunis pitsihuvilamainen rakennus. Se siirtyi aikanaan Alfred Brattströmiltä hänen tyttärelleen Hedvigille (mamman serkulle), joka oli vuonna 1899 avioitunut lyypekiläiseen mahtisukuun kuuluvan Hermann Eschenburgin kanssa. Hedvig ja Hermann Eschenburg asettuivat asumaan taloon. Eschenburgien suku oli kaupungin vaikutusvaltaisimpia sukuja. Siihen on kuulunut mm. kaksi entistä Lyypekin pormestaria. Tänä päivänä Brattströmin (Eschenburgin) talossa toimii useita eri toimistoja mm. pari asianajotoimistoa.

Mamman lapsenlapsenlapset Ina-Maija Tillmanns, Susanna Harala ja Erika Harala Mamman lapsuudenkotitalon terassilla
Kuva: Erkki Harala

Lähellä taloa sijaitsi myös Eschenburgin suvun Villa Eschenburg, joka toimi aikanaan suvun kesäasuntona. Kävimme tutustumassa myös tähän kauniiseen villaan,

jossa vuodesta 2002 lähtien on toiminut Brahms-instituutin musiikkikoulu. Villa oli jo suljettu siltä päivältä, mutta sattumalta sisällä oli vielä yksi työntekijä, venezuelalainen opiskelija, joka otti hälytykset pois päältä ja päästi meidät sisään tutustumaan tähän ihastuttavaan n. vuonna 1800 rakennettuun klassiseen pohjoissaksalais-tanskalaistyyliin villaan.

Villa Eschenburg. Kuva: Riitta Harala

Illalla tapasimme Nilsin ja Hinrichin vielä ravintola Schabbelhausissa. He kertoivat lisää isoäitinsä, Mamman serkun Hedvig Eschenburgin sukuhaaran henkilöistä ja vaiheista samalla kun söimme erinomaisen illallisen keskieurooppalaisessa miljöössä. Nils ja Hinrich palasivat illallisen jälkeen n. tunnin automatkan päässä sijaisevaan Hinrichin omistamaan linnaan Stralendorfissa ja Nils palasi seuraavana päivänä kotiinsa Berliiniin.

Tutustuminen Lyypekkiin

Tutustuimme seuraavina päivinä Lyypekkiin myös erinomaisena matkailukohteena. Kaupunki on perustettu vuonna 1143. Jokien ja kanavien ympäröimä vanhakaupunki edustaa Saksan keskiaikaista tiiligotiikkaa parhaimmillaan. Vanhakaupunki on myös UNESCON maailmanperintökohde. Keskiaikainen tunnelma ja kulttuurihistorialliset nähtävyydet hallitsevat kaupunkikuvaa. Tutustuimme mm. 1300-luvulla rakennettuihin Marienkircheen ja Lyypekin tuomiokirkkoon, joka vaurioitui pahasti toisen maailmansodan pommituksissa vuonna 1942. Kirkko on upeasti jälleenrakennettu ja jäljelle jääneet osat restauroitu. Aivan Marienkirchen vieressä sijaitsee komea goottilainen raatihuone. Näiden kahden rakennuksen reunustamalla torilla nautimme päiväkahvit vanhassa keskieurooppalaisessa miljöössä. Nähtävyyksistä on mainittava vielä esim. kaupunkia ympäröineestä muurista jäljellä olevat kaksi porttia Holstentor ja Burgtor.

Päiväkahvit raatihuoneen torilla

Kuva: Erkki Harala

Holstentor

Kuva: Susanna Harala

Lyypekin näkymiä Kuva: Erkki Harala

Aivan Marienkirchen vieressä kulkee Mengstrasse. Mengstrasse 4:ssä sijaitsee Buddenbrookhaus, joka on entinen Thomas Mannin perheen kotitalo. Se toimii tänä päivänä näyttelytilana ja museona. Parhaillaan siellä oli esillä Mannin perheen elämää ja vaihteita esittelevä näyttely, johon kävimme tutustumassa.

Buddenbrookit-romaani on perhesaagan muotoon kirjoitettu yhteiskunnallinen romaani, joka kuvaa lyypekiläisen kauppiassuvun rappeutumista neljässä sukupolvessa. Se pohjautuu vahvasti Mannin suvun historiaan, mutta kuvaa yleisemmin Saksan porvaristoa 1800-luvulta 1900-luvun alkuun. Se on ainakin joiltain osin avainromaani: esim. joitakin Eschenburgin sukuun kuuluvia henkilöitä on tunnistettu sen henkilögalleriasta.

Muutaman korttelin päässä Mannin talosta Mengstrasse 34:ssä sijaitsi aikanaan myös Haltermann & Brattströmin tukkukauppaliike. Kävimme katsomassa myös tätä paikkaa. Kävi ilmi, että ko. talo paloi sota-aikana vuonna 1942. Sen tilalle on rakennettu uusi rakennus, jossa vanhasta rakennuksesta muistuttaa vain pääsisäänkäynnin yläpuolella oleva, tulipalossa säilynyt koristeveistos.

Yhteenvetoa

Matka Lyypekkiin auttoi saamaan kokonaiskuvaa sukuhaaramme saksanpuoleisista sukulaisista ja Mamman lapsuuden ympäristöstä. Paljon jäi vielä avoimia kysymyksiä, joihin vuosien kuluessa on aina vaikeampi saada vastauksia. Matka oli kuitenkin kaiken kaikkiaan antoisa sekä sukuhistoriallisesta että matkailullisesta näkökulmasta.

Lyypekistä jäi erittäin miellyttävä kuva kaupunkimatkailukohteena. Kaupunki on todella kaunis hyvin säilyneine keskiaikaisine rakennuksineen, kirkkoineen ja portteineen. Kuvaa täydensi vielä vanhankaupungin ympäri Trave-jokea ja kanaaleja myöten tekemämme jokiristeily, jossa sai kokonaiskuvaa kaupungista. Seurueen nuoret naiset shoppailivat kaupungin liikkeissä ja toki poikkesimme Niedereggerillä ostamassa tuliaisiksi marsipaania, jota kaupungissa on valmistettu jo 1700-luvulta saakka.

Haltermann&Brattströmin tukkukauppaliikkeen talo ennen vuotta 1942 ja nyt.

Kuvat: Wikipedia ja Heinrich Söllner

Lähteet:

Matti Keltikangas. Isoäitini Ellen Sovion (T218) o.s. Brattström, sukutaustaa, Jotailan jutut 2015
Paul Sovio. Muistelmia äitini, Mamma-Ellenin elämäntaipaleelta, julkaisematon teksti, 1993
Wikipedia: hakusanoilla Marcellus Brattström, Carl Alfred Brattström, Heinrich Vilhelm Haltermann, Hermann Eschenburg, Buddenbrookhaus, Thomas Mann, Villa Eschenburg, Lyypekki

Polstiernan hylky Blankenesen rannassa on turistinähtävyys

Rainer Berndes (T178)

Kuvat: Marco Berndes (T181)

Polstiernan oli viimeinen purjealus, jonka varustajiin Soveliukset kuuluivat. Jotailan jutussa nro 20/2015 siv. 8-9 on kirjoittamani juttu "Epäonnen laiva Polstiernan". Alus rakennettiin vv. 1917-19 Skinnarvikin kartanon telakalla "Polstiernan" nimisen varustamoyhtiön toimesta, ja sen osakkaina olivat Johan Soveliuksen (T153) jälkeläiset. Varustajille, isoisäni Erik Berndesin (T156) vävyille, projekti osottautui liian suureksi. Sovelius-suvun jälkeläiset olivat mukana aluksen rakentamisen takaajina, mikä aiheutti heille suuria taloudellisia vaikeuksia. Ennen konkurssia vävyt erosivat vaimoistaan ja siirsivät kaiken omaisuutensa uusien vaimojensa nimiin. Konkurssioikeudenkäynnissä he olivat pennittömiä. Varustajat olivat syypäitä Skinnarvikin vaikeuksiin joutumiselle ja samalla he aiheuttivat laivan takaajana olleelle Erik

Berndesille taloudellisen katastrofin .

Nelimastoisen Polstiernanin rakentaminen oli maksanut 10 miljoonaa Smk, ja syksyllä 1924 Gustav Eriksson Marianhaminasta osti sen konkurssihuutokaupasta 150 000 Smk:lla. Jo v. 1925, kun alus haaksirikkoutui, sen omistaja oli Matti Mononen Björköstä.

Marco Berndes on sisarenpoikani. Hän asuu Hannoverissa ja on Fibox GmbH Porta Westfalic-yhtiössä tehtaan johtajana. Marco on jo pitempään ollut kiinnostunut Polstiernanin hylystä Hampurin esikaupungissa Blankenesessä ja kun Elbe-joessa oli vesi laskenut, oli sopiva aika käydä kuvausmatkalla.

Marco Berndes ja hylky

Varokaa hengenvaara! Hylkyyn meneminen kielletty.

Käännös ruotsi-suomi: Pia Sovio-Pyhälä

Raahelainen isäni, luutnantti Birger ”Birko” Sovio (T289) 2. maailmansodassa

Pia Sovio-Pyhälä (T290)

Ent. puolustusministeri Carl-Olaf Homén antoi minulle Raahen ja Saloisten veteraanikirjan¹⁾ lahjaksi. Ministeri Homénin edesmennyt vaimo Beat-Mari Wangel on Haaran Wangel-sukuhaudassa lepäävän rehtori Gustaf Wangelin pojan Brutus Wangelin tytär, eli isäni Birger (Birko) Sovion serkku. Huolestuin, kun en löytänyt kirjasta mainintaa Birger Soviosta vaikka hänen isänsä, äitinsä, veljensä ja sisarensa on mainittu siinä. Koska olen perheestämme ainoa elossa oleva, joka muistaa Birkon, katson velvollisuudekseni kertoa hänen sotilasurastaan suvulle, ja toivon että sukuyhdistyksemme toimittaa jutun edelleen Raahen ja Saloisten veteraaniyhdistykselle tiedoksi ja sen arkistoon liitettäväksi.

Taustaa

Nuori Birger Sovio Kuva: Pia Sovio-Pyhälän arkistot.

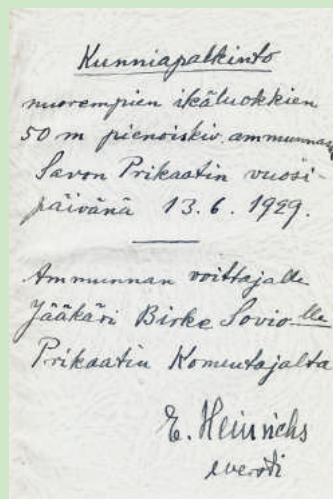
Birger Sovio oli raahelainen. Koska hänen kotikielensä oli ruotsi, kävi hän ensin ruotsinkielistä ”pikkulastenkoulua” ja jatkoi sen jälkeen suomenkielisessä oppikoulussa. Keskikoulun jälkeen hän suoritti Raahen porvari- ja kauppakoulun opistolinjan. Birko kunnostautui eri urheilulajeissa. Hän oli hyvä hiihtämään, voimistelemaan ja ampumaan, ja hän voitti lusikoita ja kiertopalkintopokaalinkin. Kerrotaan hänen osallistuneen Salpausselän kisoihin ja voittaneen Pohjois-Pohjanmaan piirin telinevoimistelukilpailussa.

Birko RUK:ssa, edessä vasemmalla. Kuva: Pia Sovio-Pyhälän arkistot

Birko sotilaana

Kauppaopistosta valmistuttuaan Birko astui varusmiespalvelukseen Savon prikaatin jääkärikomppaniaan ja valmistui reservinupseeriksi vuonna 1930. Birko sai palkinnoksi kirjan Ivalo-Vilkuna: Suomalaisia sankareita osa I omistuskirjoituksella.

Kunniapalkinnon omistuskirjoitus Kuva: Pia Sovio-Pyhälän arkistot

Tietoja Birkosta sotilaana olen löytänyt Sotapäiväkirjoista ja hänen ”Kantakortistaan” sekä omista kirjeistään. Kantakortissa lukee, että hänellä oli suojeluskuntapalvelua ainoastaan 5 vuotta. VR4 merkki 1940, Talvisodan MM merkki, solki ”Lappi” 1940, VR4 1941 ²⁾

Talvisota 30. marraskuuta 1939 – 13. maaliskuuta 1940

Birko osallistui Pohjois-rintaman taisteluihin **Pelkosenniemiellä, Savukoskella ja Sallassa (Saija)** sekä sai siirron loppuvaiheessa Kannakselle, osallistuen **Säkkijärven Häränpäänniemen** taisteluun. **Kirjeissä on postiosoite 3/I/Jr 40 kpk 17.** Pataloona 17 oli ennen sodan syttymistä perustettu reserviläisistä Kemijärvellä ja aloitti luomalla Sallan suunnalla edellytyksiä sissitoiminnalle mm. tekemällä maastoon muona- ja ampumatarvikekätöjä. Se liitettiin I/JR 40:n tueksi ja ratkaisevaan taisteluun jouduttiin Pelkosenniemiellä. Kärkipataljoonan III/JR 40:n suunnistusvirhe koitui lopulta suomalaisten eduksi. Heikkojen yhteyksien takia saarostavaa pataljoonaa I/JR 40, johon Birkon kpk 17 oli liitetty, ei saatu käsketyksi takaisin. Pimeässä yössä vähälukuisten suomalaisten ammuskelu vihollisen selustassa aiheutti puna-armeijalaisten keskuudessa pakokauhun ja he perääntyivät aina Sallan kirkonkylää lähellä olevaan Saijan kylään asti ja jatkoivat sieltä pakenemista. He jättivät jälkeensä 3 panssarivaunua, tykin, 27 autoa, kone- ja pikakiväärejä sekä runsaasti ampumatarvikkeita. Mukana olivat jopa torvet, joilla oli ehkä tarkoitus soittaa voittofanfaarit kun Pohjois-Suomi olisi vallattu ja päästy Ruotsin puolella Kiirunan malmikentille. Ilman Birkon kaltaisia kokeneempia reserviläisiä, jotka olivat tottuneet hiihtämään metsämaastossa ja ampumaan riistaa, tulos olisi todennäköisesti ollut toinen. Paikallislehti **Raahen Seudun** ”Vanhan neuvojan päiväkirjassa” kerrotaan: ”*Vänrikki Pirkku Sovio oli aluksi määrätty talousupseeriksi mutta oli niin vilkas ja nopeaotteinen että hänet siirrettiin joukkueenjohtajaksi. Siinä hän oli mies paikallaan ja joutui usein partioimaan pitkiäkin matkoja vihollisten selustaan. Rohkeana ja nopeana miehenä hän teki paljon hallaa viholliselle..(millä tavalla jääköön kertomatta)*”³⁾. Samaa Birko itse viittaa kirjeessään Dadi-äidille 9. 2. 1940 (käänn. suom.): ”*Läheltä on pitänyt mutta korkeammat mahdit määräävät jokaista*” ..”*olisi hauska päästä lomalle, milloin, se riippuu pirun ”Molotovista*”. Minä olen yrittänyt, ja ollut ”*litvimässä iivanoita autuaammille metsästysmaille*” ja saanut ”*sissipäälikön turkin*” lahjaksi rysien lukumäärästä. ”*Toivon että ryssä jättää sinut ja muut siellä kotona rauhaan. Rohkeutta toivottaa poikasi Birger*”.

Välirauha 13. maaliskuuta 1940 - jatkosodan alku 25. kesäkuuta 1941

”Birko” seurusteli äitiini Aino Sankilammen kanssa Torniossa jo ennen sotaa. Heidät vihittiin 24.3.1940. Synnyin Torniossa 14.6.1941, Birko lähti jatkosotaan, Tornion kirkkoherra Strömmer kastoi minut ja oli samalla kummisetäni.

Birger Sovio 1943. Kuva: Pia Sovio-Pyhälän arkistot.

Jatkosota 25. kesäkuuta 1941 – 19. syyskuuta 1944

Birko joutui takaisin Sallan suunnalle. Sotatoimet alueella olivat silloin saksalaisten vastuulla. Suomalaisten roolista on monta teoriaa sotahistorioitsijoiden piirissä. Sallassa hyökkäysryhmyksessä oli **Saksan XXXVI armeijakunta**, johon kuului kolme divisioonaa: **169. divisioona, SS-taisteluryhmä Nord ja suomalainen 6. divisioona** tehtävänään **operaatio Napakettu** eli vallata Salla ja edetä Kantalahteen. **Puna-armeijan armeijakuntaan** kuului **kaksi jalkaväkidivisioonaa (122.D ja 104.D)** ja **yksi panssaridivisioona**. Neuvostoliittolaisilla ja saksalaisilla oli k.o. rintaman osalla yhtä vahvat voimat. **6. divisioonan** tehtäväksi tuli hyökätä armeijakunnan sivustalla Sovajärven kautta ja katkaista Kairalan ja Alakurtin välinen tie. Birko kuului **23 Tyk/ 6 D** ja kenttäpostinsa **6 K.p.k.** Hän osallistui taisteluihin: **Sova-Tuutijärvi 1.7.41, Polkuvaara 7.7.-12.8.41, Vuorijärvi 13.-19.8.41, Uulanta-vaara 20.-26.8.41, Alakurtti 27.8.-2.9.41, Voittojoki 6.-16.9.41, Ala-Vilmajoki 17.9.-**

31.12.41. Suomalainen 6. divisioona ja saksalaiset divisioonat saivat siirrettyä rajaa noin 80 kilometriä itään. Parin viikon aikana saksalainen divisioona 169 menetti 2 500 miestä raskaissa taisteluissa, kuten Voittojoella (Voitajoella). Hyökkäys pysähtyi lopulta Vermajoelle, jonka venäläisen puolustuslinjan murtamiseen olisi tarvittu runsaasti lisäjoukkoja. Saksan päämaja keskeytti lopullisesti hyökkäyksen Sallan suunnalla. Taistelu jähmettyi kolme vuotta kestäväksi asemasodaksi. Sotapäiväkirjan mukaan luutnantti Sovion ryhmä vuorotteli toisen ryhmän kanssa suorittaen pitkiä tiedustelumatkoja etulinjassa. Saksalaiset tustutuivat 6.divisioonan rakentamaan majoituspaikkaan, joka luovutettiin heille 31.12. ja suomalaiset muuttivat huoltotien varteen telttamajoitukseen.

Sotasairaalaan

Kantakortissa lukee: "luutnantti Sovio sairastunut ja siirretty hoidettavaksi 7.1.1942 sotasairaalaan: L Poh skp 28.8.1942/32 Sotasairaala L.Poh.skp. Polyarthritis. Poistumispäivänmäärä 28.4.1944." Pitkät kaukopartiot ja mottiin joutuminen pakkasessa kostautuivat ja Birko joutui Oulun sotasairaalaan hoidettavaksi. Birko kutsui paikkaa "Hullujenhuoneeksi" koska sotasairaala oli sijoitettu Piirimielisairaalaan. Birko oli ilmeisesti saanut rintamalla riehuneen angiina-tartunnan, jonka jälkitautina oli reumakuume sekä moniniveltulehdus, joka lopulta levisi sydänlihakseen. Yleinen lääkitys tähän oli "kultahoito", eli kultaa annettiin ruiskeella suoraan lihaksiin ja yksi kultakuurihoito kesti jopa 8 viikkoa kerrallaan. Hänen kirjeistään pystyy seuraamaan

Perhe vielä koossa Tor ja Dagmar Sovion hopeahääpäivänä v.1933, vasemmalta Tor Björn (Bömmi), Gunvor, Dagmar (Daddi), Birger (Birko), Tor, Ingeborg (Pipsan) ja Pontus (Nappe). Kuva: Pia Sovio-Pyhälän arkistot

kultakuurivaiheita ja taudin etenemistä.

Lapinsota 1944-1945

Kirjeessään 22.6.44 Birko kirjoitti "maanantaina lähten takaisin Kemiin". Liittoutuneiden valvontakomissio saapui maahan ja alkoi ponnekkaasti vaatia 30.9.1944 todellisiin sotatoimiin ryhtymistä Lapissa. Painostuksen alla suomalaiset joukot nousivat maihin Torniossa 1.10.1944 ja aloittivat sotatoimet saksalaisia vastaan. Kantakortissa Birkon Lapin sotaan osallistumisesta ei mainita, mutta Thure Larjon muistelmissa ⁴⁾ kyllä: "luokseni saapui Tornion komendantti luutnantti Birger Sovio. Hän ilmoitti Kemin saksalaisen taistelukomendantin majuri Festerin saapuneen kolmen muun saksalaisen kanssa komendantinvirastoon. Aseet komendanttiin suunnattuina Fester oli vaahtanut tietoja majurista, joka oli tullut Tornioon joukkoineen".

Keskiviikkona 4. lokakuuta saksalaiset pommittivat satamaa juuri kun neljättä maihinnousuaaltoa oltiin purkamassa maihin. Birko kirjoitti äidilleen 6.11. (suom) "Kun sodat alkoivat täällä jouduin tietysti mukaan mutta Bömmin (Birkon veli Tor Björn) tulosta tänne en tiennyt ennen kuin eräs aiemmin tänne saapunut kaveri tuli kertomaan. Bömmi tuli Bore 9:llä. Alus tuli satamaan ja saksalaiset lentokoneet pommittivat sitä. Sen jälkeen en ole hänestä kuullut. Tapa sin pastori Lönnrotin joka tutkii kaatuneita jne. ja hän kertoi Bömmin seisooneen paikassa mihin pommit putosivat. On olemassa pieni mahdollisuus että hän on haavoittuneena viety Ruotsiin. Todennäköisesti hän on ilmanpaineesta lentänyt mereen tai saanut täysosuman. Mikäli hän on joutunut mereen ruumis löytyy joskus mikä olisi lohtuna meille. En käsittä miksi tämän tuli tapahtua juuri kun hän oli mennyt naimisiin ja oli onnellinen – mutta tapahtukoon tahtosi niin taivaassa kuin maan päällä. Jumala tietää milloin olemme valmiita lähtemään. Mamma kulta yritä jaksaa. Hänen ei ainakaan tarvinnut vammautua kuten moni joita olen nähnyt sodassa vaan hän pääsi täältä ilman tuskia. Pastori Lönnrot kertoi tunteneensa Bömmin hyvin ja lupasi kirjoittaa kun hän saa enemmän tietoja. Yritän kirjoittaa asiasta Hiljalle (Bömmin vaimo). Muista ottaa asiat sellaisina kuin ne tulevat". 1.12.44 Birko kirjoittaa äidille olevansa Oulussa ja siviilissä. Hän kertoo myös käyvänsä läpi valokuvat kaikista Röntystä löytyneistä tuntematto-

mista uhreista. *"Olisi onni, jos Bömmin ruu-
mis löytyisi, vaikka omasta puolesta uskon
että näkymät ovat olemattomat. Meidän on
kohta sovittava ajankohdasta milloin Böm-
mi siunataan Raahessa. Ilmoitan sen jäl-
keen asiasta Hiljalle. Tiedän että olet surun
murtama ja tunnet itsesi yksinäiseksi, mut-
ta yritä jaksaa Pipsanin ja minun vuoksi. "*

Siviilielämä sodan jälkeen

Kun Birko pääsi siviiliin hän yritti löytää itselleen työpaikan ja perheelleen asunnon. Pommitusten jälkeen asunnon löytäminen oli melkein mahdotonta, samoin työpaikan. Reuma kolotti ja sydän vaivasi. Birkolla ei ollut lähiomaisia Raahessa. Daddi-äiti asui Porvoossa. Veli Pontus "Nappe" ja sisar Gunvor olivat kuolleet v. 1942 Päivärinteen parantolassa. Sisar Ingeborg "Pipsan" Helenius asui Tammisaassa. Ainin sisarel-
la Saimi Jauhiaisella oli vinttikamari Oulussa, jossa perhe asui kun Birko oli sairaskirjoilla. Koska huonekaluista oli Lapis-
sa pula, Birko yritti perustaa huonekalu-
liikkeen Kemiin, mutta projekti ei onnistunut. Lopulta hänen tätinsä Mär-
tan

mies Kaj Poppius, joka oli Metsähallituk-
sen pääkonttorissa Helsingissä, onnistui löytää Birkolle töitä Oulun Metsähallituk-
sesta. Vuokra-asuntokin löytyi, ensin yksi ja sitten toinen vähän parempi. Sairaus jo-
ta Birko poti, ei hänen eläessään vielä oi-
keuttanut häntä sotainvalidieläkkeeseen. Vaivat pahenivat ja Birko siirrettiin Oulun Diakonissalaitokselle, jossa häntä hoidet-
tiin uudella Penisiliini-nimisellä lääkkeellä. Sydän ei sitä kestänyt ja Birger Sovio kuoli kuukautta ennen 40-vuotispäiväänsä 24.3.1949. Häntä jäivät suremaan Oulussa vaimonsa Aino (38 v.) ja tyttäret Pia (7 v.), Gunvor (4 v.) ja Ingeborg (7 kk) sekä Porvoossa asuva äiti Dagmar Sovio ja Tammi-
saassa asuva sisar Ingeborg "Pipsan" perheineen.

Lähteet:

- 1) Irmeli Marttila: *Yhteisellä asialla, Raahen ja Saloisten veteraanikirja*, julk. v. 1998 sekä täydennysosa v. 2000
- 2) Sota-arkisto : *Kantakortti Birger Jarl Sovio ja Sotapäi-
väkirjat sekä Birkon kirjeet äidilleen 1940-1949*
- 3) Raahen seutu, *"Vanhan neuvojan päiväkirja"*
- 4) Thure Larjo: *Johdin Tornion kaappausta*, [http://kansa-
taisteli.sshs.fi/Tekstit/1978/Kansa_Taisteli_10_1978.pdf](http://kansa-taisteli.sshs.fi/Tekstit/1978/Kansa_Taisteli_10_1978.pdf)

Skinnarvikin ratsutilasta ja sen omistajista 1)

Rainer Berndes (T178)

Skinnarvikin omistajat:²⁾

1624 – 1652	perustaja Axel Oxenstierna, valtiokansleri.
1652 – 1657	Johan Oxenstierna, valtiomarsalkka.
1657 – 1659	edell. leski kreivitär Margareta Brahe.
1660 – 1687	Olof Wallenius, aateloitu Wallenstierna, hovioikeuden assessori ja tämän leski Beata Arctophilacius –93.
1693 – 1718	Johannes Gezelius, (nuor.) piispa. Skinnarvik oli ratsutila vuodesta 1694.
1718 – 1733	Johannes Gezelius, (vanh.) piispa ja tämän leski Helena –1751.
1752 – 1760	Johan Gezelius, aateloitu Olivecreutz, laamanni.
1761 – 1830	hänen veljensä Göran Olivecreutz, luutnantti ja tämän perilliset –33.
1834 – 1841	hänen lankonsa Johan Gadelli, esittelijäsihteeri.
1841 – 1876	tämän leski Charlotte Fredrika s. Olivecreutz, 2. avioliitto v. 1843 ensimmäisen miehen sisarenpojan luutnantti Gustaf Johan Silfversvanin kanssa (äiti Sofia Gadelli).
1876 – 1884	Clas Robert Stenroth ja Charlotte Gadelli (Johan Gadellin ja Charlotte Olivecreutzin tytär) perustavat Skinnarvikin lasiruukin – 75

Skinnarvikin kartanon keltaiseksi maalattu, osittain yksi- ja kaksikerroksinen puusta rakennettu päärakennus sijaitsi korkealla rinteessä. Sen pääjulkisivu oli etelään ja sieltä oli näkymä länteenpäin "Gårdsvikin" lahdelle. Sitä, että rakennus on 1800-luvun lopun huvilarakenteiden tuote, todistavat epäsäännöllinen rakennuspohja, ulkoarkkitehtuuri moninen ulokkeineen, korkokuvioineen, parvekkeineen, runsaine puukoristuksineen, pakollinen tähystystorni, samoin kuin sisätilojen huonesuunnittelu ja kiinteä sisustus. Pohjakerroksessa sijaitsee paitsi keittiö, myös Ruokasali, Valkoinen huone, Sininen salonki, eteinen, olohuone, herrojen huone, apulaisenhuone, tarjoiluhuone, keittiö, makuukamari,

Skinnarvikin kartanorakennus. Kuva:Rainer Berndesin arkistot

Gurlin huone (Lastenkamari), keskimäinen ruokasali, eteläinen vierashuone ja pohjoinen vierashuone. Päärakennuksen rakennutti Clas Robert Stenroth, joka omisti Skinnarvikin vuosina 1876 – 1885. Tuuliviirissä on vuosiluku 1878, mutta on todennäköistä, että talo valmistui muutamia vuosia myöhemmin. Harmaakivisen navetan n.vuodelta 1880 on rakentanut Karl Kujala ja se on tänä päivänä ainoa kartanoon kuuluvista säilyneistä rakennuksista. Stenroth oli perustanut Skinnarvikiin lasitehtaan 1875, jossa Soveliuksilla oli osakkeita ja rannassa oli lisäksi telakka. Päärakennus purettiin 7.3.1994.

1885 – 1895 Agnes Emilia ja Johan Waldemar Sovelius, tilanomistaja.

Yksi pisimpään Skinnarvikin tilanomistajista olleista on Johan Waldemar Sovelius ja hänen jälkeläisensä (T 153). Johan Valdemar oli Fredrik Mattsson Soveliuksen ja Catharina Friemanin kolmesta pojasta nuorimman, merikapteeni ja raatimies Johan (Johannes) Soveliuksen ja vaimonsa Olivia Winstenin (T152) poika. Isän kuoltua v. 1853 41 vuotiaana Raaheen laivan mukana tulleeeseen koleraan äiti Olivia (1827-1897) sai porvarioikeudet ja toimi leskenä ollessaan itsenäisenä naispuolisena laivanvarustajana omistaen osuuksia useissa Soveliusten laivoissa. Hänen pojistaan Matts ja keskimäinen Fredrik Victor jäivät

**Johan Waldemar
Sovelius**

Agnes Sovelius

**Ruth, Eva, Edith ja
Väinö Sovelius**

Kuvat: Rainer Berndesin arkistot

Raaheen, mutta nuorin Johan Valdemar muutti Piikkiöön ja oli veljeksistä ainoa, joka avioitui ja sai jälkeläisiä. Hän avioitui v. 1879 varakkaan tilanomistajasuvun tyttären Agnes Palanderin kanssa ja he ostivat v. 1883 Skinnarvikin kartanon Robert Stenrothilta. Johan Waldemar oli osakkaana Skinnarvikiin v. 1874 perustetussa lasitehtaassa että telakassa. Koska Johan Waldemarin veljet olivat kuolleet ennen varakasta äitiään, Johan Waldemar lapsineen olivat Olivian ainoat perilliset.

1895 – 1943 Agnes Emilia Sovelius (s. Palander, Herrman Palanderin ja Sofia Silfversvanin tytär, uusi avioliitto 1913 Karl Edvard Reinhold Gustafssonin kanssa)

1943 – 1947 Agnes Sovelius kuolinpesä, sekä testamentin kautta asukkaana K.E.R. Gustafsson.

1947 – 1951 Agnes ja Johan Waldemar Sovelius perilliset:
Edit Valborg s. Sovelius, aik. Blomqvist, avioitunut 1945 K.E.R. Gustafssonin kanssa.

Gurli Anita Lillie, (Editin ja K.E.R. Gustafssonin tytär, adoptoituna Sovelius)
Eva Emilia Berndes s. Sovelius.

Rut Gunhild Lindebäck s. Sovelius.

Väinö Valdemar Sovelius, k.1938. Hänen poikansa: Åke Valdemar Sovelius, Bertel Bror Sovelius, Gösta Valdemar Sovelius

1951 Kartano myytiin Wiik&Höglundille, joka hakkasi metsät

1965 Puolustusvoimat pakkolunasti Skinnarvikin Wiik& Höglundilta merivoimien tukikohdaksi ja Kemiön varikoksi ja alkoi siirtää sinne materiaalia v. 1965. Puolustusvoimilla ei ollut käyttöä kartanorakennukselle, joka tarvitsi ylläpitoa, ja se katsoi tarkoituksenmukaiseksi luopua siitä ja poltti sen 7.3 1994. 3)

Lähteet:

1)Kemiön sukuhaarasta on aikaisemmin kirjoittaneet mm. Jotailan jutuissa nr 17, s. 8-12 Johan Waldemar Soveliuksen tyttären Ruth Soveliuksen tyttärentytär Sonja Fagerström (T 194, 196). Skinnarvikin lasitehtaasta on Eero Sovelius-Sovion artikkelit Jotaila nro 6/1998 s. 15-17, sekä v. 1999 julkaistussa Sovio-Soveliuksen sukukirjassa, osa I , ss. 92-94. Rainer Berndes kirjoitti Jotilan juttut nr 20/ 2015, ss. 8-9 Skinnarvikin varustamolla rakennetusta sukumme viimeisestä purjealuksesta s/s Polstiernanista, jonka hylyn Marco Berndes (T181) kävi kuvaamassa matalan veden aikana, josta hän kertoo tässä numerossa.

2)Kirjoittaja on koonnut Skinnarvikin omistajalistan yhdistellen eri tilojen omistajaluetteloista löytämiään tietoja. Ensimmäinen omistaja, joka asui itse Skinnarvikissa ja perusti sekä lasiruukin että telakan ja rakensi komean päätalon, oli Clas Robert Stenroth ja vaimonsa Charlotte Gadelli 1876 – 1884. Charlotten tyttärentytär Marianne Kalling s. Sparre af Söfdeborg, vieraili Skinnarvikissä noin v. 1930 ja vei sieltä tilan vanhan arkiston Ruotsiin.

3)Liittyen puolustusvoimien tarpeettomina myytiin aluksiin, joita matkailuyritys "Airston helmi" oli ostanut, toimitus löysi seuraavan tiedon Puolustusvoimien Skinnarvikin maakaupoista:

<https://www.verkkouutiset.fi/vartioitu-halli-keskella-metsaa-tarkeitaa-saaria-ja-merivoimien-vanhoja-aluksia-il-listasi-venalaisten-epailyttavat-hankinnat-57198/> :”Ukrainalainen liikemies osti vuonna 2009 rantatontteja merivoimien Skinnarvikin varikkoalueen sisäpuolelta Kemiönsaaresta. Tontit ovat edelleen rakentamattomia. Venäjänkielinen liikemies kertoo myyneensä yhtiönsä eteenpäin Virossa, eikä tiedä, kuka sen tai tontit nykyisin omistaa”.

Käännös ruotsi-suomi: Pia Sovio-Pyhälä

Erkki Harala: Taustaksi Matti Sovion muisteluille

Enoni Matti Sovion täyttäessä 97 vuotta pyysin serkkuani Olli Soviota haastattelemaan isäänsä menneistä nuoruuden ajoista Raahessa. Matti Sovio on iästään huolimatta vielä virkeä ja aktiivinen herra. Hän sai mm. viime vuonna ajokorttinsa uusittua viideksi vuodeksi eteenpäin. Alla Ollin lähettämä haastattelu. Ensin kuitenkin hieman Matti Sovion taustaa.

Matti on Ellen ja Bertil Sovion yhdestoista, nuorin ja ainoa elossa oleva lapsi. Äitini Ina oli toiseksi nuorin. He olivatkin aina hyvin läheiset toisilleen. Vielä vuonna 2011 toukokuussa he saivat viettää yhteisen viikon Naantalien kylpylässä täysihoidossa, sotaveteraaneina. Se kesä jäi äitini viimeiseksi.

Matti on sydämestään merimies. Nuoruutensa hän vietti merillä ja kouluttautui myöhemmin aina merikapteeniksi asti (kts. Jotailan jutut 22/2017). Talvisodan sytyttyä hän liittyi vapaaehtoisena Suomeen saapuneeseen Amerikan suomalaiseen legioonan. Ollessaan talvisodan päätyttyä merillä suomalaisessa laivassa joutui hän vuonna 1941 englantilaisten internoimaksi ja sotavankeuteen Man-saarelle vuoteen 1944 asti. Sittemmin hän seilasi perämiehenä ja kapteenina suomalaisilla kauppa-aluksilla vuoteen 1957 asti, jolloin muutti perheineen Kanadaan, jossa asuu edelleen. Mutta se onkin sitten jo toinen juttu.

Matti Sovion (T280) muistoja Raahesta vuosilta 1921-1935

Olli Sovio (T281)

Matti Sovio täytti 97 vuotta 17.12.2018.

Kuva: Olli Sovio

Raahela oli 1920-luvulla kohtuullisen kokoinen, vilkas kaupunki. Asukkaita kaupungissa oli tuolloin noin 4 500.

Nuoren pojan elämä noina aikoina Raahessa oli ihanaa. Matti oli nuorin Sovion lapsista. Se tarkoitti, että suurin osa muista lapsista oli jo lähtenyt omilleen kotoa. Paukka Sovio oli Oy Alko Ab:n johtaja Raahessa. Hän oli mennyt naimisiin Ellin kanssa, joka oli farmaseutti. He asuivat omassa asunnossaan kaupungissa ja Paukalla oli yksi kaupungin harvoista autoista.

Jussi, Olli, Iki ja työtöt olivat kaikki lähteneet ennen 1920-luvun loppua. Myös Paukka ja Elli muuttivat Helsinkiin lama-ajan isettyä.

Matti asui Sovion talossa, jossa oli 5 palvelijattarta ja renki. Juoksevaa vettä ei ollut. Renki kävi hakemassa sangolla vettä Jacobin lähteestä, joka sijaitsi kaupungin ulkopuolella ja palvelijattaret ottivat sitten tarvitsemansa veden sangosta. Käymälä oli ulkokäymälä pihan perällä. Piha oli iso, sillä Sovion kiinteistöt käsittivät koko korttelin.

Kesät vietettiin kesäasunnolla Bellevuessa, joka sijaitsi vain muutaman kilometrin päässä meren rannalla. Nuorelle pojalle tämä oli ihanteellinen paikka, jossa harrastaa paljon uimista, kalastamista ja muita aktiivi-

Bertil ja Ellen Sovio edessään Matti ja Ina vuonna 1926. Kuva: Tuula Moilasen arkistot.

teetteja. Rantasaunassa saunottiin usein ja käytiin uimassa meressä. Perhe vietti koko kesän kesäasunnolla ja muutti takaisin kaupunkiin syksyllä.

Nuorukaisena Matilla oli paljon vapautta. Hän sai kulkea mielensä mukaan jo hyvin nuoresta pitäen. Siihen aikaan ei ollut sellaisia vaaroja ja väkivaltaa kuin on nykyään. Poliisilla ei ollut autoa, vaan partioitiin kävellen. Ilmapiiiri oli ystävällinen.

Kaupungin väestö koostui siellä kasvaneista ja kauan asuneista ihmisistä. Vähemmistöjä ei ollut. Ihmiset eivät matkustaneet paljon ja Oulussakin, joka oli tuolloin hie-
man isompi, vain noin 100 kilometrin päässä sijaitseva kaupunki, käytiin harvoin. Matin mielestä Raahessa oli kaikki eikä sieltä tarvinnut lähteä mihinkään. Kaupungin elokuvateatterissa näytettiin mykkäelokuvia. Kaupunkilaiset, lapset mukaan lukien, harrastivat urheilua kuten jääpalloa, jalkapalloa ja yleisurheilua. Ihmisillä oli kesäpaikat lähistöllä ja kesät vietettiin siellä. Elämä oli yksinkertaista eikä niin monimutkaista kuten tänä päivänä.

Kaupunkilaisten pääkulkuväline oli hevonen. Vierailut Jarl Sovion 17 kilometrin päässä kaupungista sijainneelle maatilalle tehtiin hevosella. Kaikki tiet olivat sorateitä lukuunottamatta kaupungin keskustassa olleita mukulakivikatuja.

Kaupungissa oli sairaala lääkäri- ja hammaslääkäripalveluineen. Sairaala sijaitsee edelleen samassa paikassa. Raahessa oli myös opettajaseminaari, joka veti opiskeli-

Matti Sovio lapsenlapsenlastensa Raija ja Jacob Sovion kanssa 97-vuotissyntymäpäivillään. Kuva: Olli Sovio

oita muista kunnista. Koulutarjonta oli Raahessa hyvä, mutta Matti ei ollut kaikkein innokkain opiskelija. Hän lopetti koulunsa 14-vuotiaana ja meni töihin Lapaluodon satamassa lastattavana olleeseen laivaan. Ensimmäiset päivät työssä eivät sujuneet parhaalla mahdollisella tavalla. Matti putosi ruumaan ja päätyi sairaalaan kahdeksi päiväksi. Hän toipui pian ja palasi laivaan ennen sen lähtöä. Matti muistaa viettäneensä 15-vuotissyntymäpäivänsä Ranskassa.

Käännös englanti-suomi: Riitta Harala

"Kymmenen tikkua" Klaanikokouksessa

Pär Helenius (T307)

**Odotellessa "Kymmenen tikun" alkamista.
Kuva: Pär Helenius**

On ilta eräänä päivänä heinäkuun lopussa. Herkullinen illallinen on nautittu ja täyden netty hyvällä jälkiruoalla. Pitkän pöydän päädyssä olevat lapset alkavat olla levottomia odotuksesta, pian aloitetaan "kymmenen tikkua laudalla". Kaikki osallistuvat; kaikki, vanhimista 75-vuotiaista (vanhin 89-vuotias saa istua tuomarin seurana) nuorimpaan 3-vuotiaaseen. Jännitys tiivistyy, lauta otetaan esille ja kymmenen tikkua laitetaan laudan toiseen päähän. Tuomari on nimennyt "etsijän" sekä sen, joka saa ensimmäisenä polkaista lautaa. "TÖMPS" ja kaikki kymmenen tikkua lentävät ilmaan. Kaikki ryntäävät eri suuntiin samalla kun etsijä kerää tikut takaisin laudalle ja alkaa etsimään "piiloutuneita" osallistujia. Kun joku löytyy/poltetaan, hän palaa laudan läheisyyteen ja auttaa piiloutuneita osallistujia huutamalla ohjeita "tule NYT", "Ei, ei vielä". Laudan vieressä seisoo jo muutama poltettu osallistuja, kun paikalle saapuu isoa pahvilaatikkoa kantava henkilö. Hänet on jo poltettu, mutta se ei haittaa. Hän pysähtyy laudan eteen ja vapauttaa laatikon sisällön, kolmevuotiaan, suoraan laudalle niin, että tikut taas lentävät. Kaikki poltetut osallistujat on näin pelastettu ja kaikki pakenevat jälleen eri suuntiin. Tuomarilla on naurussa pitelemistä ja hän ilmoittaa kovalla äänellä "kaikki pelastettu". Peli jatkuu, kunnes ilta pimenee niin, ettei toisia pystytä enää tunnistamaan. Vanhempiansa avustuksella lapset menevät mukisematta nukkumaan: huomenna illal-

lahan taas leikitään. "Vapaat" eli aikuiset ilman lapsia tai ne, joiden puoliset hoitavat lasten nukuttamisen, kerääntyvät aikuisten seurusteluun. Tästä pikkuhiljaa poistuvat ikäjärjestyksessä vanhimmat ensin nukkumaan.

Klaani, keitä me olemme?

"Klaanimme" koostuu jäsenistä kahdesta suvusta, Helenius ja Boström:

1. Heleniuksen veljekset, (Pipsan Helenius o.s. Sovion pojat), Bo, Tor ja Pär lapsineen ja lapsenlapsineen.

Pipsan poikineen miniöineen ja yksi lapsenlapsi. Kuva: Pär Helenius

2. Veronica Helenius f. Boström, Torin vaimo, sekä hänen serkkujaan, lapsia ja lapsenlapsia.

Klaanikokoukseen osallistuvien määrä vaihtelee vuosittain. Tämä vuosi, 2018, oli erityinen vuosi, jolloin mukana oli todella runsaasti osallistujia, tarkemmin 29 osallistujaa, kun juhlittiin 220-vuotispäivää. Sekä Tor että Veronica täyttivät 75 vuotta ja Et-hel 70 vuotta tämän vuoden aikana.

Klaani kokoontuu tavallisesti vuosittain heinäkuun lopussa, kun Englannin koulut aloittavat kesälomansa. Syynä tähän aikaan on se, että kaksi lastenlasta asuu Lontoon eteläpuolella vanhempiensa kanssa. Muut klaanin jäsenet kokoontuvat Ruotsista, Suomesta ja Tanskasta, missä koulujen kesälomat ovat jo alkaneet aikaisemmin.

Klaanikokouksen alkuperä juontaa juuren-

Veljestapaaminen 1981 Pipsanin luona Tammisaaressa. Kuva: Pär Helenius

sa oikeastaan jo vuoteen 1984, kun veljekset Bo ja Tor perheineen purjehtivat itserakennetuilla purjeveneillään Ruotsista Suomeen Tammisaareen tervehtimään äitiään Pipsania ja nuorinta veljeksistä Pricceniä, joka tuli "paikallisesti" Kirkkonummelta ensimmäiseen "veljestapaamiseen".

Veljekset Bo, Tor ja Pär saivat jo nuorena "sovioperinteen" mukaisesti lempinimensä Boba, Stumpen ja Priccen. Tor ei ole käyttänyt enää aikuisena lempinimeään, kun taas Boba ja Priccen käyttävät edelleen lempinimiään, kuten myös Pipsan koko elämänsä ajan.

Ensimmäisessä "veljestapaamisessa" Pipsanin lastenlapset olivat 11-15-vuotiaita. Tämän jälkeen meni useita vuosia, kun veljekset eivät tavanneet niin usein. Muutamia kertoja tavattiin satunnaisissa juhlissa. Kun veljien lapset olivat kasvaneet aikuisiksi, he aloittivat oman "serkkutapaamisensa", ensin Tukholmassa ja sitten myös Englannissa. Veljestapaamiset alkoivat jälleen, kun Tor jäi eläkkeelle vuonna 2003 ja muutti Ruotsiin Sölvesborgiin. Asuinpaikkansa valinnan syyn voinee lukea hänen artikkelistaan tässä lehdessä "Kalastusmatka "Maailmanloppuun". Eli kalastus ja asuinpaikan läheisyydessä virtaava Mörum-joki, joka Ruotsissa tunnetaan myös "lohijokien kuninkaana".

Torin koti Sölvesborgissa on osoittautunut melkein "maantieteelliseksi keskipisteeksi" osallistujille isoine pihoineen, jossa on tilaa leikkiä. Tuohon aikaan veljesten lapset olivat alkaneet saamaan omia lapsia ja lastenlasten määrä oli silloin 3. Tuolloin ei vielä pelattu "kymmenen tikkua", vaan ensin hiekkalaatikolleikkejä ja seuraavaksi

erilaisia seikkailu- ja etsintäleikkejä. Sölvesborgia ympäröivät ihanat, matalat hiekkarannat, jotka ovat erittäin houkuttelevia, myös pienten lasten vanhemmille.

Kiertävät tapaamiset

"Veljestapaamisten" alussa vuorottelimme veljien välillä. Välillä tapasimme Sollefteåssa Pohjois-Ruotsissa, jossa asui Boba ja hänen vaimonsa Gun-Britt ja välillä Priccenin ja hänen vaimonsa Ethelin luona Kirkkonummella. Osoittautui kuitenkin niin, että "maantieteellinen keskipiste" oli paras tapaamispaikka. Isäntä ja emäntä, Tor ja Veronica, ovat avanneet ison talonsa kaikille. Kaksi perhettä tulivat asuntoautoillaan "kesämökki" mukanaan ja muille oli tilaa nukkua sisällä talossa. Yhtenä kesänä tuli mukaan myös koira, jonka omistajaparikunta päätyi nukkumaan teltassa pihan päädyssä. Tämä oli rauhoittavaa myös Veronican kahdelle kissalle, joiden ei tarvinnut riidellä koiran kanssa, vaikkakin koira oli hyvin tottunut kissoihin.

Sukupolvet saivat nimiä tai pikemminkin numeroita

Kesällä 2018 luotiin uusi järjestelmä, jolla pystytään paremmin pitämään järjestyksessä mm. osallistujien määrä. Aiempina vuosina käytettiin paljon aikaa sen laskeamiseen, kuinka monta henkeä istuu pöydissä. Laskettiin perheineen, lapset ja aikuiset. Useimmiten laskuista tuli monta erilaista tulosta. Nyt kun klaani koostuu kahdesta suvusta, sekä isännän puolen että emännän puolen suvusta, aloimme ryhtymään sukupolven mukaan. *Ykköset*, *Kakkoset* ja *Kolmoset*, missä vanhin sukupolvi on *Ykköset*. Tämä teki kaiken yksinkertaisemmaksi, eikä pelkästään sen laskemisesta, kuinka monta osallistujaa on ruokailuun, vaan myös "käskytyksessä" ja muussa toiminnassa. Jokainen tiesi mihin ryhmään hän kuului, jopa pienin kolmevuotias.

Sää - ei ongelma

Veronica on luvannut joka vuosi aurinkoista säätä ja sopivaa rantakeliä, koska tämän hän on "tilannut ylhäältä". Hänellä on kyllä aina ollut onni matkassa, koska kaikkien vuosien aikana olemme vain pari kertaa saaneet sadetta niskaamme, kun olemme ruokailleet ulkosalla. Ja olemme sentään aina ruokailleet ulkona. Ainoastaan pöytä on pidentynyt vuosien varrella. Kaksi viimeistä vuotta meillä on ollut katos pöydän yllä, ensin sateiden suojaksi ja vii-

me kesänä auringon suojaksi.

Kalastus

Koska Tor on aina ollut "kalastushullu", hänellä oli myös vene, jolla veljet lähtivät merelle, eteläiselle Itämerelle kalastamaan turskaa. Tor oli hankkinut veneen lohien uisteluun. Veljeksille nämä retket olivat aina kohokohta, ja kalastusonni oli yleensä hyvä. Tulimme aina kotiin tuoden mukamme useita suuria turskia, jotka Tor sitten fileoi ja savusti. Mutta joidenkin "läheltä-piti" tapahtumien jälkeen hän myi pois veneensä. Silloin lapsenlapset olivat jo kasvaneet ja tarvittiin lisää apua sekä uimarannalla että emännän Veronican apuna keittiössä. Jokaiselle aterialle piti kuitenkin puhdistaa iso pata perunoita.

Tällöin myös jotkut lapsenlapset (*Kolmoset*) olivat kasvaneet niin suuriksi, että Tor pääsi jakamaan *Kolmosille* lapsuutensa parhaan kesäharrastuksen ahventen onkimisen kaupungin rannoista.

Leikit

Kun *Kolmoset* olivat pieniä, ei ollut vielä paljon leikkejä. Lapset nukkuivat päiväunia ja menivät aikaisin nukkumaan, joten silloin vietettiin paljon yhteistä aikaa ulkoterassilla. *Ykköset* kokoontuivat sinne aterian jälkeen, kun taas *Kakkoset* huolehtivat pienten *Kolmosten* nukuttamisesta. Pikkuhiljaa ulkoterassin joukko suurentui, kunnes pimeä hajotti seurakunnan. *Ykkösten* vanhat lapsuusmuistot paljastuivat *Kakkosten* iloksi ja ihmetykseksi: "Oliko oikeasti noin, kun olitte pieniä?"

Kun lapsenlapset, eli *Kolmoset*, kasvoivat, jotkut heistä olivat saaneet leikkiä päiväkodissa jonkun "seikkailupelin" ja siitä ajatus kehittyi "seikkailupoluksi" sekä omalla pihalla että kesälomalla olevan päiväkodin pihalla tien toisella puolella. Aloitettiin yksinkertaisilla tehtävillä, jotka kehittyivät lasten mukaan kirjalliseksi kysymyksiksi ja tehtäviksi. Hieman haastavaa oli tehdä "seikkailurata" sekä kaksikieliseksi että niin helppoin sanoin, että juuri lukemaan oppineet pärjäisivät. Yritimme aina jakaa lapset ryhmiin niin, että ainakin yksi joka ryhmässä osasi lukea. "Seikkailuradan" loppu oli aina ennalta määrätty: Veronican "ulkoparkasti", missä säilytettiin jäätelöä.

Myöhemmin pelattiin Kubb-peliä (keilapeli) ja Mölkkyä, joissa oli erilaisia joukkuekokoonpanoja; joko oli "hatut" ja "myssyt" toi-

Kalastus karkkijärvellä. Kuva: Pär Helenius

siaan vastaan tai pareittain. Silloin *Kakkosilla* oli aikaa ottaa aurinkoa.

Olemme huomanneet, että leikit ovat ne asiat, mitä lapsenlapset muistavat Klaanikokouksista ja varsinkin sellaiset leikit, mihin "kaikki" osallistuivat, jopa aikuiset.

Tänä vuonna "220-vuotisjuhlat" juhlittiin kutsumalla myös naapurit juhliin. Ylimääräisenä ohjelmana järjestettiin ongintaa "karkkijärvellä" sekä taikuri, joka huvitti lapsia taikatempuillaan ja myöhemmin vielä teki heille ilmapallohahmoja.

Ruokajärjestelyt

Koko klaanin pitäminen ruoassa lähes viikon ajan vaatii enemmän kuin yhden emännän keittiössä. Lahjakas emäntämme Veronica viettää useita viikkoja keväällä suosikkiharrastuksensa parissa: "suunnitellen ruokalistaa" koko viikolle. Meitä on yleensä 15-20 henkilöä.

Automaattisesti on työt jaettu ruoanlaitosta kiinnostuneiden kesken. Joku on salaattiin erikoistunut, joku jälkiruokaan. Minä, Priccen, olen hoitanut perunanrapsuttamisen sekä leivän ja kanelipullien leipomisen. Tavallisesti olemme saapuneet Ethelin kanssa muutama päivä ennen muita Sölvesborgiin "meidän ölandista", (jokavuotinen pakollinen matkakohteemme) ja olen leiponut satoja kanelipullia ja varmistanut, että pakastimessa löytyy leipää koko viikoksi. Tor on hoitanut kalan savustuksen ja varmistanut, että grillit ovat hyvällä hehkulla, kun Veronican pitää grillata.

Lounas on ollut tärkeä ateria, ainakin nuoret äidit kokivat, että lasten on hyvä saada

kaksi tuhtia ateriaa päivässä. Vähitellen lounaan teko on tippunut minun harteilleni, koska minulla ei ollut tarvetta "vapaaseen toimintaan" (lue: päivälepo). Usein on ollut edellisen päivän perunoita jäljellä, jotka paistettiin yhdessä makkaran kanssa, mutta joskus olemme järjestäneet lettukestit muurikkapannuilla tai paistaneet vohveleita hillon kera. Nämä ovat olleet kovasti lasten suosiossa. Olen sekoittanut taikinan suuressa pesuvadissa, noin 8 l ja tämä on tyhjentynyt joka kerta. Kerran yksi osallistuja ei ehtinyt saamaan kuin puolikkaan vohvelin, kun hänellä oli ollut muuta ohjelmaa.

Retket

Kun *Kolmoset* kasvoivat, toimintakin muuttui monipuolisemmaksi. Sää ei ole aina ollut sopiva uimiseen. Useita kertoja on tehty retkiä järvelle vähän matkaa Sölvesborgista, ja lähinnä melottu ja uitu. Kalastava Tor, joka tuntee ympäristön vesistön kuin omat taskunsa, otti johtoaseman kun pakattiin itseämme autoihin, vuokrasimme kanootteja ja lähdimme retkelle. Kun melojat palasivat rannalle, "huoltojoukot" olivat saapuneet mukanaan retkievää. Grillitarvikkeet oli otettu esille ja makkarat ja leipä odottivat puistossa, josta kanootit vuokrattiin. Vesillä ollessa tulee nälkä.

Naapurit auttavat

Tor ja Veronica ovat olleet onnekkaita saadessaan ihania ja avuliaita naapureita. Esi-merkiksi eräänä sateisena kesänä kun Tor tuli myöhään kotiin ulkomaisen kalastusretken jälkeen, naapuri ilmestyi vaimonsa kanssa eräänä aamuna ison pihateltan kanssa ja asensi sen pihalle. Tämä oli päi-

vä ennen kuin Ethel ja minä saavuimme. Parin vuoden ajan he ovat työntäneet heidän asuntovaununsa pihalle, kun talo meni ahtaaksi. Toisen puolen naapuri on myös lainannut käyttöömme asuntovaununsa.

Tänä kesänä naapuri oli saanut pihallensa uima-altaan valmiiksi ja sallinut *Kolmoset* ja *Kakkoset* uimaan siinä päivisin. Siellä oli paljon vesileluja ja välittömästi sota puhkesi "lasten" välillä (lue *Kolmoset* ja *Kakkoset*). Valvojat, eli *Ykköset* saivat myös oman osan suihkuista. Tämä oli tervetullutta rentoutumista kuumuuteen rannalle tehtyjen retkien välillä.

Lähtö

Kaikki hauska loppuu aina, näin myös Klaanitapaamiset. Osallistujat häipyvät yleensä vaihteittain. Joka kerta kun jokin perhe tekee lähtöä halitaan kaikkia. Jokainen saa halauksen ja toivotuksen tapaamisesta ensi vuonna. Jäljelle jää Tor ja Veronica omien lasten ja lastenlasten kanssa. Ehkä se tuntuu tyhjältä mutta kuitenkin samalla miellyttävältä, kun rauha asettuu taloon.

Isäntäpari on jälleen kutsunut klaanin tapaamaan ensi kesänä ja kun tämä lehti julkaistaan, ensi vuoden Klaanikokouksen suunnittelu on jo alkanut. Tarkistetaan kiinnostus (joka on aina ollut suuri) osallistujien keskuudessa, sekä tarkistetaan avainhenkilöiden jaksaminen edelleen yhtenä vuonna ja toivotaan täyttä osallistumista.

Käännös ruotsi-suomi: Åsa Hellenius

Ryhmäkuva "Klaani" 2018. Kuva: Pär Helenius

"Päivä ilman soittoa ei ole hyvä päivä"

Harry Hedbom (T425)

Jotailan juttujen toimitus otti minuun yhteyttä äitini Ebba Järven, o.s. Nylanderin poismenon jälkeen ja kysyi haluaisinko kirjoittaa muutaman rivin soitinrakennustyöstäni ja musisoinnistani.

Aluksi täytynee kertoa vähän taustaa, jotta luki- ja saisi käsityksen sukulaisuussuhteista. Vuosi sitten poismennyt äitini Ebba Järvi ent. Hedbom, o.s. Nylander syntyi Raahessa 1920 Karin ja Frejvid Nylanderin vanhimpana tyttärenä. Hän tuli Ruotsiin sodan aikana suomalaisen sotilapsiryhmän leirille ohjaajana. Siellä hän tapasi isäni Holger Hedbomin ja jäi Ruotsiin.

Minä, Harry Hedbom synnyin 1950 Upplandetin pohjoisosassa, pienellä paikkakunnalla Strömbergissä, jota pidetään avainviulun (ruotsiksi Nyckelharpa) Mekkana.

Ensimmäisen avainviuluni rakensin eräässä

Harry Hedbom ja avainviulu
Kuva: Harry Hedbomin arkisto

paikallisessa opintopiirissä 1977. Sen rakentaminen kesti puoli vuotta. Myöhemmin pidin omia sekä avainviulu- että viulunrakennuskursseja. Kun olin rakentanut ensimmäisen avainviuluni ajattelin, että olkoon ensimmäinen ja viimeinen, mutta toisin kävi. Olin jo aiemmin alkanut käydä erään viulunkorjaajan opissa, hauskaasti hänenkin nimensä oli Harry. Tehtyäni yhden työn valmiiksi, menin opettajani luo. Kävimme tarkasti läpi rakentamani viulun jokaisen yksityiskohdan, sitten palasin kotiin ja korjasin mahdolliset virheet ja puutteet. Näin jatkoimme monta vuotta, kunnes hän, äkillisesti, aivan liian varhain menehtyi ja hänen elämänsä päättyi. Vain vähän ennen kuolemaansa hän sanoi: "Nyt olen opettanut sinulle viulusta kaiken, min-

kä osaan." Saan kiittää häntä paljosta.

1986 sanouduin irti työpaikastani Atlas Copcosta Tierpissä ja jatkoin viulujen rakentamista. Suurin osa viulunrakentajan työstä on soittimen korjausta. Minun tapauksessani se tarkoitti enimmäkseen viuluja ja avainviuluja, mutta korjasin myös kitaroita, selloja ja kontrabassoja. Kiinnitin myös jouhet viulunjousiin.

Pelkästään tällä työllä ei tule toimeen, siksi olen ollut myös osapäiväisenä veistonopettajana ja minulla on ollut kursseja Erik Sahlströmin instituutissa.

1997 otin osaa pohjoismaiseen viulurakennus-

Viulu ja avainviulu
Kuva: Harry Hedbomin arkisto

kilpailuun Göteborgissa. Oli keskikesä ja sää oli loistava, kiinnitin viulukoteloni tiukasti moottoripyörääni ja kaasutin 500 km matkan Göteborgiin. Kotimatka oli kuitenkin synkkä kokemus, etten sanoisi jääkylmä, sateessa ja tuulessa, lämpötila oli vain +6°, mutta se siitä.

Kuinka ollakaan, sijoituin ilokseni viidenneksi

kilpailussa, johon osallistui 199 soitinta.

1987 olin viulunrakennuskurssilla Mittenwaldissa Etelä-Saksassa, jossa koko elämä pyöri viulujen ympärillä. Talot ja kuistitkin rakennetaan viulun inspiroimina. Moni tunnettu viulunrakentaja on sieltä kotoisin. Mittenwald on viulun Mekka.

Tähän asti on avainviulujen rakentaminen ollut pääasiallinen hommani. 40 vuoden aikana niitä on syntynyt n.150 kappaletta, joista useimmat ovat päätyneet USA:han, mutta myös Euroopan maihin. Hyvä ystäväni kansanpelimanni Leif Alpsjöllä on ollut suuri merkitys viulujeni tunnetuksi tekemisessä. Hän on tehnyt lukemattomia matkoja USA:han ja pitänyt siellä avainviulukursseja.

Vähän lisätietoa avainviulun historiasta

Kun 1600-1700-luvun patruunat loivat perustan Ruotsin rautateollisuudelle ja rakensivat tehtaita Upplandetiin, he toivat Ruotsiin tietoa ja työvoimaa Valloniasta, Belgiasta. Ylimääräisenä bonuksena mukana tuli avainviulu. Tämä avainviulu oli selvästi muodoltaan yksinkertaisempaa mallia kuin tämän päivän kromaattinen versio, jonka kehitti vasta 1950-luvulla mestari Erik Sahlström. Hän asui vain muutaman kymmenen kilometrin päässä täältä.

Kromaattisessa viulussa on 16 kieltä, joista 12 on resonanssikieliä jotka helähtävät vain, kun muita kieliä soitetaan. Se on vähän kuin yhden miehen orkesteri, siitä sen luonteenomainen ääni.

Itse olen soittanut viulua ja avainviulua 70-luvulta asti ja sitä ennen klassista kitaraa. Soitan eri yhtyeissä ja toimin äänenjohtajana paikkakunnan pelimanniryhmässä.

Päivä ilman soittoa ei ole hyvä päivä

Lopuksi lähetän kiitokseni rakkaalle Ebba-äidileni, joka koko ajan osoitti suurta kiinnostusta työtäni kohtaan ja kannusti kaikin tavoin. Hän osti minulle höyläpenkin rohkaistakseen minua, kun olin yhdeksänvuotias.

Oli hauska kirjoittaa työstäni ja äidistäni sukulaisille. Nyt kuitenkin pidän harjoitustauon ja soitan avainviuluani.

Kaikukopan kolme osaa

Kuva: Harry Hedbomin arkisto

Käännös ruotsista suomeksi Tuula Moilanen.

Kalastus on aina ollut verissäni; intohimo, jonka perin isältäni jo pikkulapsena. Perhokalastus on erikoisala, jonka veljeni Boba esitteli minulle. Hän oli vastanaineena muuttanut Ruotsin Värmlantiin, ja siellä oli tutustunut tähän kiinnostavaan kalastuslajiin. Vaimoni Veronica ja minä kävimme heitä tapaamassa ensimmäisen kerran v. 1966, jolloin sain ensimmäiset ”luennot” perhokalastuksesta ja myös elämäni ensimmäiset harjuukset. Sidoimme myös omia kalastusperhoja, harrastus jonka olen ylläpitänyt tähän päivään.

Kun muutimme Ruotsiin Norrlantiin vuonna 1980, sain edellytykset kehittää perhokalastustaitoani; läheiset joet, Ljusnan ja Voxnan sekä Jämtlannin joet ja virrat tarjosivat hyvät olosuhteet pyytää harjasta ja taimenta. Eikä kestänyt kauan ennen kuin tein ensimmäiset yritykseni pyytää lohta perholla. Olin myöskin onnekas siinä suhteessa, että jaoin tämän harrastuksen Boban kanssa, ja teimme monta onnellista kalastusmatkaa Ruotsissa ja Norjaan yhdessä, tosi ihanat muistot!

Yhdeksän vuoden jälkeen Kanadassa Veronica ja minä muutimme eläkeläisinä takaisin Ruotsiin. Asetuimme asumaan Sölvesborgiin, pieneen kaupunkiin Ruotsin kaakkoisrannikolla vain 25 km etäisyydellä Mörrum-joesta, joka on yksi Ruotsin tunnetuimmista lohijoista. Ajatus oli tietenkin mielessäni: nyt lohta kalastamaan! Valitettavasti totesin pian, että (liian) moni muukin oli ajatellut samoin; kauhea tungos joen rannalla, kun lohet nousivat jokeen. Ryhdyin sen takia etsimään kalavesiä, joissa ei ollut sellaista tungosta. Ensin Skotlantiin, jossa River Dee (jonka rannalla kuningattaren ”kesähuvi” Balmoral sijaitsee) edelleen on ”minun” lohijokeni, mutta myöskin Venäjälle, missä Kuolan niemimaan joet ovat ehkä maailman viimeiset ”eldoradot” lohenkalastuksen suhteen. Totesin myöskin, että matkustavien lohenkalastajien joukko on melko pieni; tutustuttiin moneen ja törmättiin heihin ajan mittaan eri puolilla maailmaa.

Maailman toisella puolella sijaitsee Tyyni valtameri, jossa elää viisi eri lohilajia (Atlantissa ja Pohjanmeressä vain yksi). Suu-

rin ja voimakkain niistä on Kuningaslohi (*King Salmon*), tai ”*Chinook*” Amerikan alkuperäisasukkaiden kielellä. Tänä keväänä, 2018, kalastuskumppanini Erik ja minä saimme sähköpostin eräältä Kuolan kaverrilta, ranskalaiselta nimeltään Bernard. Hän oli ostanut kesäksi kalastuslupia fantastiseen jokeen Alaskassa, jossa hänellä oli aiemmin ollut ”elämänsä paras *chinook*-kalastuskokemus”. Nyt kaksi hänen kavereistaan oli peruuttanut matkansa; olisimmeko Erik ja minä kiinnostuneita lähtemään mukaan? Kovan harkinnan jälkeen päätimme lähteä.

Sapsuk-joki sijaitsee Aleuteilla Alaskassa

Aleutit on niemimaa ja saaristovyöhyke, joka kurottautuu lounaaseen Japania ja Venäjää kohti. Melko lähellä päivämäärärajaa, 10 aikavyöhykettä Ruotsista länteen. Aleuteista käytetään myös nimeä ”Ring of Fire”, joka viittaa siellä oleviin lukuisiin tulivuoriin.

Lähdimme matkaan eräänä varhaisena heinäkuun aamuna kohti Kööpenhaminan lentokenttää ja nousimme koneeseen, joka vei meidät Amsterdamiin. Seuraava välilasku oli Seattlessa USAn länsirannikolla. Muutaman tunnin odotus, sitten neljän tunnin lento Anchorageen Alaskaan, johon laskeuduimme noin 26 tunnin kokonaismatkan jälkeen. Arvaa vain olimmeko väsyneitä! Mutta ensin pieni iltakävely Anchorageessa etsien paikkaa syödä ja nauttia muutama olut.

Ryhmä. Kuva: Tor Heleniuksen kokoelmat

Erik ja Tor. Kuva: Tor Heleniuksen kokoelmat

Sitten takaisin hotelliin, jossa pian totesimme, että tuuri ei suosinut meitä; noin 200 metrin päässä hotellista kulkee Alaska Railroad kaupungin läpi, ja junat kulkivat koko yön noin tunnin välein soittaen kovaa ja pitkään äänimerkkiä jokaisen risteyksen kohdalla. Kesä oli helteinen myös Alaskassa, hotellissa ei ilmastointilaitetta ja ikkunat auki, arvatkaa nukuimmeko hyvin!

Seuraavana aamuna siirryimme Merrill Air-

Tulivuorisaari. Kuva: Tor Helenius

portille, joka on tietojeni mukaan maailman laajin pien- ja yksityislentokonekenttä. Sinne kokoontui ryhmä, joka koostui kahdesta ranskalaisesta, yhdestä amerikkalaisesta ja meistä kahdesta ruotsalaisesta.

Siellä jouduimme odottamaan pari tuntia lupaa lähteä lentoon, sillä seuraavan määrräpään, Nelson Lagoonin (52 asukasta vuoden 2010 väestölaskennan mukaan) ylä oli sumua. Lentomatka, joka kesti kaksi tuntia, tarjosi mahtavia näkymiä Alaskan rannikkovuoristosta ja tulivuorisaarista Aleuteilla.

Nelson Lagoonin lentokenttä oli sorakenttä noin 500 metrin levyisellä hiekkasärkällä, jonka pohjoispuolella oli Beringin meri ja sisäpuolella laaja ja matalavetinen laguuni. Laskeutuminen sujui hyvin, ei enää sumua. Siirryimme välittömästi kahteen nopeaan pikkuveneeseen, jotka veivät meidät laguunin yli ja ylävirtaan Sapsuk Riveriä pitkin. Matka kesti noin 1,5 tuntia.

Saavuttuamme telttäkämppään tapasimme Bernardin, joka oli kalastanut jo edellisen viikon, sekä Kathryn, joka hoiti keittiöhommat, Miken, joka toimi kämpppäjohtajana ja kalastusoppaana toisen oppaan Joen kanssa. Meidät majoitettiin pareittain tilaviin teltoihin, joissa oli 24 neliön puulattia, mukavat sängyt sekä kamina. Kohta tarjottiin tervetuliaisjuomat "kerskailuteltassa" ja illallinen ruokailuteltassa.

Illallisen jälkeen purettiin kamat, vedettiin kahlarit päälle, laitettiin vavat kuntoon ja sitten nopeasti joelle tekemään ensimmäiset heitot. Amerikkalaiskaveri, joka kalasti lähellä minua, oli onnekas saaden reissun ensimmäisen *chinookin*. Avustin häntä vetämään sen rantaan (ilman haavia, tietenkin) ja kuvauksen jälkeen palauttamaan jokeen. **Catch & Release** on nimitys perhokalastuspiireissä ja sääntö, joka nykyään pätee miltei kaikkialla. Itse en onnistunut sinä iltana saamaan chinook-lohta, sen sijaan muutamia punalohia (*Red Salmon* tai *Sockeye Salmon*), joita nousi paljon jokeen hiukan myöhemmin syksyllä, ja joita voitiin ottaa keittiöön.

Seuraavana aamuna meidät jaettiin kahteen ryhmään, kolme kalastajaa venettä ja opasta kohti. Sitten matkaan suurta elämystä kohti! Sapsuk-joki on melko pieni joki, joka virtaa hitaasti kiemurrellen läpi suistomaiseman, maiseman jonka etäisen tulivuoren eroosio on muodostanut vuosimiljoonien aikana. Aika jännittävää ajaa veneellä yli 20 solmua jyrkkien mutkien ympäri vältellen uponneita puunrunkoja – amerikkalaiset eivät säästä hevosvoimia. Valkopäisiä kotkia näimme usein, kaksi

nuorta kotkaa istui rannalla sijaitsevan mökin katolla, kurkia ja vesilintuja, mutta ei

Kaksi valkopäämerikotkaa (*Haliaeetus leucocephalus*) katolla. Kuva: Tor Helenius

sutta eikä karhua. Jälkiä näimme usein melko lähellä kämppää, mutta eläimet pysyivät loitolla. Mutta toki kämppää suojasi sähköaita, jota suljettiin yöksi.

Ja joki oli täynnä chinookeja!

Rutiinit olivat samoja päivästä toiseen; herätys klo 7, kunnon amerikkalainen aamiainen klo 8, matkaan veneellä klo 9. Lounasvoileivät syötiin rannalla yhden maissa, takaisin kämppään klo 6. Drinkit ja kokemusten vaihtaminen "kerskailuteltassa" ennen illallista, jota tarjottiin klo 8. Sen jälkeen iltakalaan, se joka jaksoi ja sitä toivoi.

Nämä kuusi kalastuspäivää antoivat Erikille ja minulle yhteensä noin 70 5-13-kiloista lohta, johon määrään ei laskettu suurta määrää pikkulohia, n.s. "jacks" (yksi vuosi meressä, yleensä alle 3 kg), sekä "reds" ja "chums", jotka ovat kaksi noista viidestä lohilajista, joita saimme "sivutuotteena". (Vähän minun pitää kerskailla: ne muut neljä kaveria saivat yhteensä noin 50 lohta, mutta Erik ja minä kalastimme omilla erittäin tehokkailla erikoisperhoillamme). Totesimme kuitenkin, että Bernardin lausunnossa "elämänsä parhaasta lohenkalastuskokemuksesta" olikin perää.

Kaikki päättyy joskus; viimeisenä päivänä oli aikainen herätys, sillä meidän piti ylittää laguuni korkean veden aikana, muuten se olisi ollut liian vaarallista. Lentokone saapui muutaman tunnin odotuksen jälkeen tuoden seuraavan ryhmän toiveikkaita kalastajia, heistä jopa kaksi suomalaista! Minulle

tarjoutui tilaisuus harjoitella sitä "toista kotimaista kieltä" jakaessani kokemuksiani ja antaessani neuvoja heille.

Yksi yö Anchoragessa, sitten kotimatkaan Minneapolisin kautta, missä ukonilma lentokentän yllä uhkasi myöhästyttää meidät Atlantin ylittävältä lennolta. Me jouduimme kuitenkin odottamaan muita matkustajia, joka johti lähdön viivästymiseen, joten emme ehtineet Kööpenhaminan koneeseen Amsterdamissa. Mutta viimeinkin tulimme kotiin, väsyneinä mutta onnellisina "Maailmanloppuun" suuntautuneen matkan jälkeen.

Tor ja Chinook Kuva: Tor Heleniuksen kokoelmat

Kaksi ja puoli vuotta Namibiassa lähestyy loppuaan. Samaan aikaan tämän työrupeaman kanssa päättyy koko työurani. Suoraan opiskelujeni päätyttyä jäin Helsingin yliopistoon opettajaksi ja tutkijaksi. Vuosien varrella ehdin olla myös mm. UCLAn, Kuopion, Dar es Salaamin ja Turun yliopistojen palveluksessa. Namibian yliopistossa olen nyt toiminut Turun yliopiston lähettämänä vierailevana professorina. Joku irvileuka on todennut, ettei Risto sitten loppujen lopuksi koskaan tehnyt mitään oikeaa työtä.

Kuvateksti: Afrikkalainen norsu voi hyvin ja kanta on vahva Kuva: Risto Tuominen

Olen aina haaveillut hitaasta laivamatkasta jollain maailman suurilla valtamerillä. Nyt siihen tarjoutui loistava mahdollisuus. Työt on tehty, lapset ovat perustaneet omat perheensä, mihinkään ei ole kiire. Kävin internetin sivuilla surffailemassa ja löysin hyvältä vaikuttavia vaihtoehtoja. Kysyin puolisoiltani Elinalta, josko hän olisi valmis harkitsemaan paluumatkaamme Namibiasta kotiin rahtilaivalla. Hän innostui heti ja aloitimme matkan suunnittelun noin vuosi sitten. Puolet matkakustannuksistakin piti maksaa jo puoli vuotta etukäteen. Piti siis olla aika varma siitä, että tämä matkustusvaihtoehto sopii meille. Saa nähdä, tunnetiinko itsemme riittävän hyvin.

Rakas päiväkirja, siitä onkin jo aikaa, kun viimeksi kirjoitin.

20.9.2018

Langsamreisen GmbH ilmoitti juuri, että laivamme Kapkaupungista Hampuriin ei läh-

dekään marraskuun puolivälissä, kuten aiemmin on arvioitu, vaan jo loka-marraskuun taitteessa. Tarkka lähtöpäivä vielä hyvin epävarma. Afrikassa matkustavan täytyy tässäkin tapauksessa olla hyvin joustava ja valmis aikataulun jatkuvaan muuttumiseen. Vielä on liian aikaista tehdä mitään lento- tai majoitusvarauksia. Odotellaan.

10.10.2018

Vieläkään ei ole Langsamreisenilta kuulunut mitään laivan lähdöstä, vaikka meille luvattiin, että 4-6 viikkoa ennen laivan lähtöä meille annetaan tarkempia tietoja. Tiedustelen heiltä varovaisen kohteliaaseen sävyyn sähköpostilla.

12.10.2018

Langsamreisen ilmoittaa, ettei mitään tarkempaa tietoa lähtöpäivästä ole. Pyytävät kuitenkin toimittamaan alle 30 päivää vanhat lääkärintodistukset molempien matkustajien terveydentilasta, 65-vuotiaita kun jo olemme. Varataan aika lääkärille, ja tulostetaan varustamon ylimalkaiset lomakkeet lääkärin täytettäväksi.

13.10.2018

Meillä kävi hyvä tuuri ja kodin pakkaus tuli-kin helpommaksi kuin aiemmin luulimme. Olimme varautuneet kuljettamaan tavaroita köyhille jaettavaksi, mutta suomalainen professori tulee aloittamaan tänne omaa projektiaan ja tarjoutui ostamaan koko irtaimistomme ja automme.

Auton rekisteröiminen uuden omistajan nimiin ei ollutkaan mikään läpihuutojuttu. Koska viikon, joka ainoa arkipäivä vietin aamuisin 3-5 tuntia eri toimistoissa jonottamassa jotain uutta lomaketta tai lupalappua. Lopulta kaikki kymmenet vaiheet on läpikäyty ja nyt ajelen entisellä autollani.

15.10.2018

Mikä helpotus, lääkäri toteaa molemmat hyväkuntoisiksi ja kelvollisiksi 22-24 vuorokauden merimatkaan. Laivalla ei ole lääkäriä, sen paremmin kuin puhelinta tai internetiä. Kun aavalle merelle lähdetään, pitää varustamon tietää matkustajien olevan matkustuskuntoisia. Matkavakuutustodistukset ja monet muut asiakirjat olemme

toimittaneet jo kuukausia aikaisemmin. Näiden pitäisi olla viimeiset vaadittavat dokumentit.

19.-21.10.2018

Namibian asuntoa niputetaan viikonloppuna kasaan. Koko viikonlopun laitamme Suomeen lähteviä tavaroita erilaisiin paketteihin. Jätämme vain ne vaatteet ja muut henkilökohtaiset tavarat, jotka mahtuvat kummankin matkalaukkuun ja reppuun. Paljaat seinät ja matottomat lattiat saavat asunnon kaikumaan. Onneksi tänne ovat jääneet kaikki taloustavarat, ettei tarvitse kertakäyttöastioista juoda ja syödä.

25.10.2018

Paikallisen huolintafirman kuorma-auto ajaa aamulla pihaan ja viiden miehen ryhmä ryhtyy paketoimaan Suomeen laivattavia tavaroitamme. Ihastelemme erinomaisen huolellista tavaroiden suojausta. Auton lavalla oleva 7 kuution puulaatikko ei loppujen lopuksi tule kuin puolilleen, vaikka välillä ehdimme olla huolissamme, josko tila riittää.

27.10.2018

Useita kertoja päivässä käyn katsomassa internetin palvelusta missä laivamme seilaa. Ei seilaa, seisoo vain Richards Bayn satamassa. Sieltä sen pitäisi vielä mennä Durbaniin, noin vuorokauden matka, ja sitten vihdoin neljässä päivässä Kapkaupunkiin. Lennot Windhoek-Kapkaupunki on jo ostettu, koska aiemman ilmoituksen mukaan meidän pitää olla siellä valmiina viimeistään 29.10. Rupeaa tuntumaan siltä, että muutaman päivän lomailu Kapkaupungissa saattaakin venyä hieman pidemmäksi. No, meille se sopii, Kapkaupungin tienoot ovat meille hyvin mieluisia lomakohteita.

29.10.2018

Viimeinen työtehtävä on suoritettu. Namibian ja Turun yliopistojen rehtoreiden kanssa neuvonpito siitä, miten tästä eteenpäin voitaisiin, tai paremminkin he voisivat edetä. Viidenkymmenen kilometrin ajo Hosea Kutako International kentälle, jonka passintarkastuksesta löytyvät Namibian ainoat tyyli- ja epäkohteliaat ihmiset. Kuinkahan kauan heidän ilkeyskoulutuksensa on kestänyt? Hyvillä arvosanoilla ovat koulutuksensa läpäisseet.

31.10.2018

Laiva lähti iltapäivällä Durbanista kohti

Kapkaupunkia. Ehditään hyvin vuokrata auto ja kierrellä Western Cape alueen pohjoisosia. Silmän kantamattomiin aivan upeita viljapeltoja, välillä karua Atlantin rannikkoa ja siellä täällä varakkaiden valkoisten ökyasuntoalueita. Suurkaupungin ulkopuolella asuvat kokevat selvästi vähemmän väkivallan uhkaa. Vain siellä täällä on talojen tai tiukkaan pakattujen asuntoalueiden ympärillä korkeita betonitaloja ja niiden päällä monessa rivissä sähkölinjoja.

Näkymä laivan hytistä ehtii tulla tutuksi kolmen viikon aikana Kuva: Risto Tuominen

3.11.2018

Tänään on vihdoinkin se päivä. Laivan arvioitu saapumisaika Kapkaupunkiin on taas muuttunut, ensin 9:00sta 12:00 ja vähän myöhemmin vielä 14:00. Saamme viestin olla valmiina noin klo 18 aikoihin. Iltapäivällä lähtö hotellilta laivalle vielä aikaistuu tunnilla. Tulli ja passimuodollisuudet hoituvat helposti ja nopeasti, afrikkalaisittain jopa käsittämättömän hyvin. Ei virkailija täälläkään hymyillä osaa, mutta ei kuitenkaan halua kiusata. Astumme laivaan ja matkalaukkumme kannetaan kohteliaasti ylimällä kannella sijaitsevaan tilavaan kahden huoneen hyttiosastoomme. Illan suussa laivan purseri esittelee laivan tilat meille ja ilahdumme suuresti nähdessämme hyvin varustellun kuntosalin uima-altaiden. Atlantin aallot odottavat.

Sovio-Soveliuksen suvun sukkokokus/sukutapahtuma pidetään Helsingissä lauantaina, **3. elokuuta 2019**. Varsinainen sukkokokus, eli **Sovio-Soveliuksen suvun sukuyhdistys ry:n sääntömääräinen kokous** pidetään ko. päivänä klo 16.00 alkaen hotelli Presidentissä.

Original Sokos Hotel Presidentti
Eteläinen Rautatiekatu 4, 00100 Helsinki
Huonevaraukset puh. +358 20 1234 600, e-mail: sokos.hotels@sok.fi

Sukukokoustapahtumiin ovat kaikki sukulaiset lämpimästi tervetulleita. Myös varsinaiseen kokoukseen voivat ei-jäsenet osallistua ellei joku kokoukseen osallistuva jäsen sitä vastusta. Ei-jäsenellä on kokouksessa puhe- mutta ei äänioikeutta.

Sukutapahtumaan pyydetään ilmoittautumaan ennakoon kokous- ja ruokajärjestelyiden mahdollistamiseksi **viimeistään 30.6. 2019**. Ilmoittautuminen tapahtuu ensisijaisesti netissä, osoitteessa: <https://tinyurl.com/y8ea2osb>

Ilmoittautua voi myös sähköpostilla: hallitus@sovio-sovelius.com (tai "häätätilassa" puheenjohtajalle henkilökohtaisesti tai puh. +358 40 519 8782 - suullisten ilmoittautumisten oikeellisuutta tai edes perille menoa ei kuitenkaan voida taata.)

- Ilmoittautuminen koskee jäsentä/ilmoittautujaa ja hänen mukanaan osallistuvaa perhettä. Ilmoita siis myös muiden mukana osallistuvien nimet.
- Ilmoita alle 12-vuotiaat ruokailuun osallistujat
- Ilmoita mahdolliset ruoka-aineallergiat

Sukukokouskutsu julkaistaan myös sukuyhdistyksen internet-sivuilla ja sukuyhdistyksen Facebook-ryhmässä ja se lähetetään yhdistyksen jäsenille sähkö- tai tavallisella postilla.

Kokouksessa käsitellään sukuyhdistyksen sääntöjen määräämät asiat, tilit, toimintakertomukset ja toimintasuunnitelmat ja valitaan yhdistykselle puheenjohtaja ja hallitus sekä tarpeelliset toimikunnat tulevalle 3-vuotiskaudelle. Jos jäsen haluaa kokouksessa käsiteltäväksi jonkin muun asian, siitä on tehtävä kirjallinen esitys hallitukselle (sähköpostilla: hallitus@sovio-sovelius.com) **30.4. 2019** mennessä.

Kokouskutsu ja esityslista julkaistaan yhdistyksen kotisivuilla ja lähetetään jäsenille postitse/sähköpostitse 15.5. 2019 mennessä, eli kun mahdolliset lisäykset esityslistaan on saatu ja käsitelty.

Sukukokous Raahessa 2016

Kokouspäivän ohjelma

- 13.00 - 14.30 Tutustuminen keskustakirjasto Oodiin. Oppaana ICT- erityisasiantuntija Urpo Nylander. Kokoontuminen Oodin ala-aulaan infopisteelle. Tutustumiskierros on maksuton
- 15.00 - Kahvitarjoilu kokoustilassa
- 15.30 - 17.30 Sukukokous hotelli Presidentissä**
- 18.00 - 20.00 Sukupäivällinen Hotelli Presidentin Sylvi-salissa.
- Sukuyhdistys kustantaa yhdistyksen jäsenten ja heidän perheidensä päivällisruoat.
- 20.00 - Päivällisen jälkeen vapaata seurustelua ja kokouksen jälkipuintia hotellin Bistro Manu -ravintolassa

Muuta huomioitavaa

- Hotelli Presidenttiin on tehty kiintiövaraus 3 - 4.8. 2019:
 - 5 kpl yhden hengen huoneita 145 euroa/huone/yö ja 15 kpl kahden hengen huoneita 165 euroa/huone/yö. Kiintiövaraus on voimassa 19.7. 2019 saakka.
 - Huonevarauksen ja majoituskustannukset hoitaa jokainen itse. Huonetta varattaessa ilmoitetaan kiintiötunnus "Sovio-Sovelius sukukokous".
- Keskustassa, kävelymatkan päässä kokouspaikasta, on myös useita muita hotelleja, joista voi valita
- Sukuyhdistys kustantaa päivällisruoat jäsenilleen ja heidän perheilleen
 - Jäseneksi voi ilmoittautua täyttämällä jäsenhalkemuksen netissä osoitteessa <http://sovio-sovelius.com/liityjoukkoon/> tai lähettämällä vapaamuotoisen hakemuksen hallitukselle ja maksamalla sukuyhdistyksen lähettämän jäsenmaksulaskun.
- Oodi-vierailu on luonnollisesti maksuton, mutta ryhmänä saamme tilojen ja tekniikan esittelyn.

Sukukokous Raahessa 2001

Sukukokous Helsingissä 1998

Eteläisessä Suomessa asuvia suvun jäseniä kokoontui jälleen vuonna 2018 eri tapahtumien merkeissä.

Tapaaminen HAM:ssa

Etelän Soviot kokoontuivat helmikuussa Tennispalatsissa sijaitsevaan Helsingin taide-museoon HAM:iin aistimaan Pariisin ilmapiiriä Air de Paris-teemalla. Näyttely esitteli ranskalaisten ja suomalaisten Pariisissa asuneiden ja työskenneiden taiteilijoiden teoksia erityisesti 1900-vuosisadan alkuvuosikymmeniltä. Mukana oli 13 suvun edustajaa.

Näyttelyn katsastamisen jälkeen siirryttiin vaihtamaan kuulumisia samassa rakennuksessa sijaitsevaan bistroon.

Kuvassa vasemmalta Erkki Harala, Tuula Moilanen, Riitta Harala, Henrik Löflund, Mikko Pyhälä, Pia Sovio-Pyhälä, Jan Ekberg, Brita Ekberg, Helena Nevantaus, Pirjo Siitarinen ja Martti Sovio. Kuva: Outi Tasala

Kesäinen tapaaminen Galleria Art Fridassa

Suvun jäseniä tutustui 11.8.2018 Galleria Art Fridassa Tuula Moilasan ja Lotta Blomroosin öljymaalauksiin. Sieltä siirryttiin muutaman askeleen päässä sijaitsevaan Designmuseoon, jonka kahvilassa vietettiin viihtyisä juttutuokio. Läsnä olivat Ilkka Sovio, Brita ja Jan Ekberg sekä Tuula Moilanen. Jan Ekberg muisteli mm. varhaisia kouluaikojaan, jolloin rakennus, jossa Designmuseo nykyään sijaitsee, oli Brobergskan samskolan.

Suruton kaupunki -näyttely Hakasalmen huvilassa

Joukko Etelän Sovioita kokoontui 13.11.2018 Finlandia-talon vieressä sijaitsevaan Hakasalmeen huvilaan tutustumaan ”Suruton kaupunki – kohtauksia 1920-luvun Helsingistä” -näyttelyyn. Näyttely tarjosi kurkistuksen 1920-luvun Helsingin miljöisiin ja kaupunkilaisten mielenmaisemiin. Sitä elävöittivät mm. elokuvakatkkelmat ja videoteokset. Näyttely jatkuu 1.9.2019 asti, joten se on edelleen nähtävissä tämän lehden ilmestyessä.

Näyttelyn jälkeen osallistujat siirtyivät läheiseen Storyville-ravintolaan, jossa keskusteltiin ajankohtaisista suvun asioista kuten tulevasta sukukokouksesta Helsingissä.

Hakasalmen rakennushistoriallisesti arvokas huvila. Huvilan tunnetuin asukas oli Aurora Karamzin, joka asui siellä kuolemaansa asti. Kuva: Riitta Harala

Storyville. Kuvassa vasemmalta Outi Tasala, Riitta Harala, Erkki Harala, Tuula Moilanen, Pirjo Siitarinen, Martti Sovio, Pia Sovio-Pyhälä, Brita Ekberg ja Jan Ekberg. Kuva: Outi Tasalan arkisto

100-vuotiaasta Raahen Kauppaklubista

Olli Nylander (T427), Raahen Kauppaklubin puheenjohtaja vuodesta 2012

Nyt jo vähän ylikin, koska 100 vuotta tuli täyteen tarkalleen 22.11.2018. Tuolloin pidettiin Raahessa Raahen Seuraklubin varsinainen kokous, jossa, pöytäkirjan mukaan, ”Käytiin pykälitäin läpi uusi sääntöehdotus Klubin säännöiksi ja hyväksyttiin muutamilla muutoksilla”. Klubin nimeksi hyväksyttiin Raahen Kauppaklubi ja johtokunta valtuutettiin hakemaan säännöille vahvistusta.

Raahen kauppaklubin väkeä 100-vuotis-vuosikokouksessa 23.11.2018 Kuva: Olli Nylanderin kokoelmat

Klubin ensimmäisen johtokunnan muodostivat herrat pankinjohtaja Isak Kerttula (puheenjohtaja), pankinjohtaja H. Stenlund, konsuli O. Swanljung, konsuli B. Sovio ja tehtailija J.P. Saariaho.

Joulukuulta 1918 on säilynyt myös jäsenluettelo. Myöhemmiltä vuosilta jäsentietoja on hyvin niukasti, mutta on ilmeistä että Sovietit ovat olleet mukana Kauppaklubin vaiheissa niin kauan kuin Sovietien tai heidän jälkeläistensä liiketoiminta on ollut käynnissä Raahen alueella. Nykyisellään jäseniä on n. 50 ja uusia jäseniä otetaan hyvin harkitusti, johtuen mm. tilojen rajallisuudesta. Aloitusvuonna 1918 jäseniä oli 73, 30-vuotisjuhlavuonna 1948 122 ja 1968 peräti 194. Rautaruukin tulo Raahen lie-
nee vaikuttanut jäsenmääräänkin.

Tänä päivänä Klubi toimii edelleen sääntöjensä mukaisesti, eli ”...sen tarkoituksena on kauppa- ja teollisuustoiminnan edistämiseksi liittää läheiseen yhteyteen paikkakunnalla ja sen ympäristössä asuvia

henkilöitä järjestämällä esitelmä-, keskustelu- ja seurustelutilaisuuksia klubin huoneustossa.” Klubin tarkoituksena on myöskin työskennellä edellä sanotulla tavalla paikallisten sivistyksellisten ja yhteiskunnallisten kysymysten hyväksi.”

Klubi siis toimii pääasiassa jäsenistönsä keskuudessa. Halutessaan voisi toimintaa kutsua sisäänlämpiäväksi eikä siihen juurikaan vastaan sanomista olisi. Sellaiseksi klubi on aikanaan perustettu ja sellaisena se edelleen toimii. Nykyisessä toiminnassa varsin suuressa roolissa on perinteiden säilyttäminen, mikä näkyy pikkuasioissa-
kin: Sääntöjen vanhahtava sanamuoto on säilytetty ja klubilla on mm. edelleen johtokunta – ei mikään hallitus.

Mutta palataanpa tuohon perustamiseen. Kauppaklubi perustettiin Raahen Seuraklubin yleisessä kokouksessa. Oli siis jo olemassa joku samantapainen yhteisö. Raahelainen klubihistoria alkaakin jo huomattavasti aikaisemmilta ajoilta. Jo vuonna 1882 perustettiin Raahen nykyisen kauppaklubin yhtenä edeltäjänä pidetty Sällskapsklubben i Brahestad. Perustajina olivat kauppiat F. Z. Durchman, I. Frieman, G. Hällberg, J. Sovelius ja L. Lunberg sekä merikapteeni H.J. Leufstadius ja maisteri Abraham Nylander. Myöhemmin ruotsinkielinen Sällskapsklubben sai rinnalleen suomenkielisen klubin, Raahen Seuraklubin. Seuraklubin perustamisajankohdasta ei ole varmuutta, mutta sen tiedetään olleen olemassa ainakin jo vuonna 1889, koska tuolloin Raahen Lehdessä julkaistiin uutinen, että Raahen Seuraklubin vuosikokous oli pidetty. Enempää tietoa tuon kokouksen päätöksistä tai valinnoista ei ole.

Vuosisadan loppua kohti ruotsinkielisen klubin toiminta hiipui ja vuonna 1914 klubit päätettiin yhdistää. Klubien yhdistämisaika oli kertoman mukaan herännyt klubien yhteisessä illanvietossa 1912, mutta meni vielä pari vuotta, ennen kuin asia helmi-
kuun 12. päivä 1914 Raahen raathuoneella pidetyssä kokouksessa päätettiin ja asetettiin 5-miehinen toimikunta laatimaan sääntöehdotusta ”työnimellä” Raahen Kauppaklubi-Handelsgillet i Brahestad.

Ilmeisesti työ oli vaativa. Eli nykykielellä haasteellinen. Aikaa siinä ainakin kului vielä yli 4 vuotta ennen kuin tuo alussa mainittu perustava kokous pidettiin ja Raahen Kauppaklubin tarina alkoi. Voisi myös sanoa että siihen aikaan ei asioiden kanssa hötkyilyt.

Perustamisvuosinaan ja vielä aika pitkään sen jälkeenkin kauppaklubi oli selkeästi porvariston, kauppiaiden ja korkeampien virkamiesten yhteisö. Sittenkin ammatti- ja elinkeinovalikoima on huomattavasti monipuolistunut, joskin yrittäjien edustus jäsenistössä on edelleen vahva. Jäsenistön taustoista riippumatta klubin piirissä esiintyi jo alusta alkaen vapaamielistä ajattelua. Tästä esimerkkinä voi kertoa, että jo 18. tammikuuta 1919 pidetyssä kokouksessa esitettiin, että klubille olisi tilattava myös moniaita vasemmistolehtiä. Ja seuraavassa, 23.1.1919 pidetyssä kokouksessa johtokunta saikin tehtäväksi tilata entisten lehtien lisäksi Helsingin Sanomat ja Kalevan.

Vanha klubitalo Kuva: Sovio-Sovelius suvun kokoelmat

Rantakadun varrella, Sovion talon naapurissa sijainnut Klubiravintola, Kauppaluپی, oli kaikkien raahelaisten tuntema osa Kauppaklubin toimintaa. 1918 Kauppaklubi aloitti toimintansa nykyisessä Brahenkatu 20:ssä, mutta jo vuonna 1921 hankittiin talo Rantakadun varrella ja siitä muodostui kaikkien raahelaisten tuntema "Kauppaluپی". Klubitalo oli aluksi vain klubin jäsenten ja heidän vieraittensa käytettävissä, mutta vähitellen toiminnan luonne muuttui niin, että klubilla alettiin pitää lounasravintolaa nimellisen vieraskirjan voimin; Ravintolatoiminnan ja anniskelua säätelevien lain kourkeroiden ohittamiseksi kävijät kirjassivat nimensä vieraskirjaan ja joku klubin jäsen

merkitsi jälkeensä heidät omiksi vieraikseen. Lopulta vuonna 1952 haettiin ja saatiin yleiset ravintolaoikeudet. Vielä ravintolatoiminnan aikanakin tiloissa oli suljettu kabinetti, jonka ovesta luki: "Vain jäsenille".

Alkuaikojen suosituimman harrastustoiminnan, skruuvien lisäksi klubilaisten kesken järjestettiin jopa hiihtokilpailuja 30-luvulta alkaen. Mainittakoon että yksi näissä kisoissa vuosien mittaan menestyneimpiä oli hammaslääkäri Freyvid Nylander, isoisäni, joka oli myös kauppaklubin varapuheenjohtaja yli 30 vuotta. Tulosten laskennassa käytetty ikätaositusjärjestelmä lienee auttanut kilpailumenestyksessä. 1930 hankittiin klubille myös biljardipöytä, joka sai suuren suosion. Biljardipöytää ei klubilla enää ole, mutta korttipeli on edelleen yksi suosittu harrastemuoto klubilla.

Ravintolatoiminnan hiipuesssa ja kiinteistön rapistuessa jouduttiin lopulta v. 2006 toteamaan, että Klubilla ei ole taloudellisia mahdollisuuksia vanhan kiinteistön ylläpitoon eikä sen välttämättömiin korjauksiin. Kiinteistö myytiin ja myöhemmin samana vuonna Klubi hankki huoneiston Kirkkokatu 45:stä, Nordea-pankin yläkerrasta. Tila oli entinen pankin henkilökunnan ruokala.

Rantakadun ja Klubiravintolan ajoista muistona on säilynyt mm. taiteilija Leo Hengin klubille 1948 lahjoittamien suurten seinämaalauksen – Klubin freskoiksi kutsuttujen, vaikka tosiasiaa olivat kyllä kankaalle maalatut – nykyinen sijainti keskeisellä paikalla Raahessa eli keskustan liike- ja kulttuurirakennuksen "Raahen kauppaporvarin" aulan seinällä. Freskot ovat edelleen Kauppaklubin omistuksessa, ja kiinteistöyhtiö Raahen Kauppaporvarin myönteisyyden ansiosta ne löysivät arvoisensa paikan.

Niin kuin useimmat vastaavanlaiset klubit, myös Raahen Kauppaklubi on lähes koko historiansa ajan ollut puhtaasti miesten klubi. 100-vuotislehtikirjoituksissakin klubi sai kantaa nimeä "herrojen hiekkalaatikko". Haastateltavien suostumuksella.

Vuonna 1964 jäseniksi kuitenkin hyväksyttiin - koska säännöissä ei tälle estettä ollut - kolme rouvaa. Vuonna 1968 hyväksyttiin lisäksi vielä neljä naisjäsentä. Vuosien mittaan naisjäsenet yksi toisensa jälkeen jätettyivät pois, eikä uusia naisjäseniä ole

sen koommin tullut, edes ehdolle. Ilmeisesti äijäporukan touhut eivät kiinnostaneet riittävästi.

Klubin 100-vuotisjuhlassa tuotiin esille myös se, että Raahen Kauppaklubilla ei ole mitään kattojärjestöä tai muuta sidosta ulkopuolisiin yhteisöihin. Klubi on siis täy-

sin itsenäinen ja riippumaton. Tästä pääsikin kutsuvieraana ollut sanomalehti Kalevan päätoimittaja Kyösti Karvonen lohkaisemaan, että paikalla on edustettuna kaksi riippumatonta tahoa: Raahen Kauppaklubi ja Kaleva.

Lang-Franzen-Sovelius-sukuhauta Raahen Haaran hautausmaalla

Raija Ingerttilä (T319) sukuyhdistyksen hautainhoitotoimikunnan puheenjohtaja.

Kuvat: Olli Nylander

Vuonna 1809 perustetun ja myöhemmin laajennetun Haaran hautausmaan vanhimpiin sukuhautoihin kuuluu Franzénin sukuhauta. Eero Sovelius-Sovion Ikuisuuden lehdot-kirjassessa (2005) kutsutaan hautaa nimellä Franzénin-Langin-Soveliuksen sukuhauta. Sukuyhdistyksen hautainhoitotoimikunta päätti viime vuonna toteuttaa testamentinantajan Eero Sovelius-Sovion tahtoa ja käyttää testamentilla saatuja varoja sellaisiin töihin, joihin ne oli tarkoitettukin. Päätimme tilata korjaustyöt yritykseltä, joka on aiemminkin tehnyt hyvää työtä mm. hautakivien kaivertamisessa yms. Työ suoritettiin alkukesällä 2018. Siinä puhdistettiin hauta-alueiden reunatolpat, maalattiin rauta-aidat ja rautaketjut ja puhdistettiin ja oikaistiin hautakiviä sekä kullattiin joidenkin tekstejä.

Langin-Franzenin-Soveliuksen-sukuhauta

Yllä olevassa yleiskuvassa aidatun sukuhaudan keskellä on erillisessä pienemmässä aitauksessa kaksi punaisesta hiekka-

kivestä tehtyä hautamuistokiveä, joiden alla lepäävät Johan Lang (vas.) ja vaimonsa Johanna s. Widebäck (oik.). Sisäaitauksen vasemmalla puolella on Zachris Franzénin 1. vaimon Johanna Langin hauta.

Zachris ja Louise (s. Frosterus) Franzénin hautakivi

Valkoiseen muistomerkkiin, jonka päällä on uurna, on toiselle puolelle kaiverrettu "Här under förvaras stoftet af Commerce-Rådet Zacharias Franzen den 10 october 1787 + den 5 Maj i 1852" ja kiven toiselle puolelle "här förvaras stoftet af Louise Franzen född Frosterus 30/11 1805 + 5/3 1898".

Johanna Margareta Soveliuksen (s. Franzén) hautakivi

Johanna Margaretan pieninä kuolleiden lasten rautaristit sekä poika Georg Soveliuksen ja tämän toisen vaimon musta kivi ovat siellä. Sukuhaudan kaunis rauta-aita on Zachris Franzenin sukulaisten Julinien omistamalta Fiskarsin ruukilta.

Fredrik ja Johanna Soveliuksen pieninä kuolleet lapset (vierekkäiset rautaristit)

Betty Donnerin (s. Franzén) hautakivi

Georg Soveliuksen hauta

Myös Fredrik Fredriksson Soveliuksen vaimo, Zachris ja Louise Franzenin tytär Johanna Margareta lepää täällä valkoisen marmoriristin alla ja hänen sirarensa Betty Donner s. Franzen sekä äiti Louisen sukulainen Elise Frosterus ovat saaneet leposijansa täältä. Fredrik Soveliuksen ja

Tämä artikkeli täydentää tämän lehden sivuilla 5-9 julkaistavaa Pia Sovio-Pyhälän laatimaa juttua Langin kauppahuoneen historiasta. Hautakiven Louise Franzen on sama henkilö kuin kauppahuonejutussa esiintyvä Fredrik Soveliuksen anoppi Lovisa Franzen.

George Pakkala (T242) in memoriam

Christy Joseph (T243) ja Matthew Pakkala (T244)

George Pakkala, Kuva: Christy Joseph

George Pakkala (T242), (Ponso), Aino Suvion poika, syntyi New Yorkissa lokakuun 21 päivänä 1929, mutta vietti elämänsä 18 ensimmäistä vuotta Raahessa.

Vuonna 1948 hän palasi USA:han ja päätti pestautua USA:n armeijaan oppiakseen englantia!

Hänet lähetettiin ensin Japaniin ja sitten Koreaan, Korean sodan aikana. Vuonna 1951 hän vapautui armeijasta ja hän kirjautui Kalifornian Yliopistoon Los Angelesissa, jossa hän oli jalkapallojoukkueessa ja valmistui kauppatieteiden kandidaatiksi. Siellä hän tapasi myös tulevan vaimonsa Evan! He menivät naimisiin 1957, tytär Christy syntyi vuonna 1963 ja poika Matthew vuonna 1969. Pakkalat rakastivat matkustamista ja vierailivat monissa maissa, mutta aina muutaman vuoden välein järjestyi aikaa matkustaa Helsinkiin tai Raaheseen.

George oli osakkaana yrityksessä, Brown, Craft & Co., joka oli liike- ja kirjanpito yritys. Firmalla oli merkittäviä asiakkaita, mm. Marlon Brando, Mary Tyler Moore ja Bob Newhart, joiden asioita George hoiti.

Eva teki osa-aikatyötä, kun lapset olivat vähän vanhempia, mutta hänen intohimon-

sa oli gourmet-keittiö ja hän loihti perheellemme hämmästyttäviä aterioita. George oli kilpailunhaluinen ja otti osaa moniin maratonjuoksuihin ja 10k-kilpailuihin. Hän sai koko perheen juoksemaan kanssaan ja nautti Christien ja Matthewn valmentamisesta juoksussa ja jalkapallojoukkueissa. Myöhemmin hänestä tuli vakavasti otettava pyöräilijä ja hän pyöräili ystävien ja perheen kanssa monta kertaa viikossa.

Christy avioitui Jason Josephin kanssa ja Matthew Tracyn kanssa. Vuosina 2004 ja 2008 Matthewlle ja Tracylle syntyi isovanhempien iloksi kaksi poikaa, Henry ja Teddy. *Ukin* ja *Mummin* rakas harrastus oli lukea kirjoja lapsenlapsille ja pojat olivat aina tervetulleita heidän luokseen. Vuonna 2007 Eva nukkui pois sairastettuaan pitkään. George ja Eva olivat naimisissa 50 vuotta.

Ponsolla oli SISUA ja hän jatkoi aktiivisesti yhteydenpitoa Korean sodan veteraaniryhmiin, pyöräili ja matkusteli perheen kanssa.

George nukkui pois huhtikuussa 2018 ja jätti jokaiseen syvään kaipausten!

Pakkalan perhettä, vasemmalta Henry, Tracy, Matthew, Jason, George, Teddy sekä Christy, Kuva: Christy Josephin arkistot

Käännös englanti-suomi: Tuula Moilanen

Toimituksemme tietoon on tullut seuraavaa:

Merkkipäiviä

Olli Nylander (T427)
täyttää 70v.
22.02. 2019

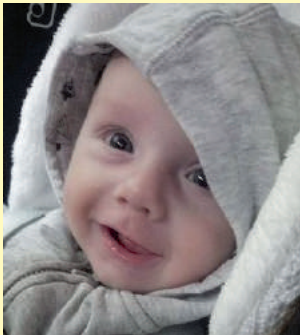

Annaliisa Nylander
(T427) täyttää 70v.
04.06. 2019

Jukka Ingerttilä (T319) synt.
17.7.1949, juhlii 70-
vuotispäiviään Pattijoen
Veteraanimajalla
18.7.2019.
Pilapiirrosnäyttely ”Ingon
vuosikymmenet”
Raahesalissa 27.6.-
31.8.2019.

Uusia tulokkaita

Konsta Aleksi Joonatan Väisänen
s.18.06.2018 Espoossa

Vanhemmat, Wera Oona Julia
Karumo (T240) ja Jari Tapani
Väisänen

Peppi Helmi Pauliina Kanerva syntyi
1.3.2018 Oulussa.

Vanhemmat Heli (T322) ja Pauli Kanerva.
Pitkään odotettu, hartaasti toivottu pienen
pieni Peppi-tyttö Raija-mummun sylissä.

Johan Lang sai Raahen palon jälkeen käyttöönsä kaksi tonttia Uudentorin reunalta. Hän aloitti rakennustyöt v. 1811, jolloin ensin valmistui piharakennus. Seuraavana vuonna valmistui aumakattoinen kulmatalo ja viereinen päärakennus Brahenkatu 10 valmistui v. 1812. Kulmittain näiden kanssa sijaitsee matalampi sivurakennus vuodelta 1816. Aluksi tämäkin toimi asuinrakennuksena, mutta muutettiin 1820-luvulla konttori- ja myymälätiloiksi puhkaisemalla ovi vinosti Kirkkokadun ja torin kulmaan. Näissä tiloissa toimii tänä päivänä uudelleen henkiin kahvilana, majatalona ja puotina herätetty Langin Kauppahuone (om. Piia Vähäsalo ja Pasi Siipola). Kuva: Olli Nylander